

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Kuba Jałoszyński

Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?



Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

53740



09-053740-000-0

Warszawa 2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Kuba Jałoszyński



Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?

WARSZAWA 2001

Recenzent
plk prof. dr hab. Leopold Ciborowski

Redaktor
Teresa Piątek

Projekt okładki
Dariusz Lysio

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Jadwiga Górczyk

ISBN 83-88062-07-7

Sygn. AON 5311/2001-05-08

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel./faks 681-37-52
zam. nr 309/2001

Spis treści

Wstęp	5
1. Polska a zagrożenie terroryzmem	7
1.1. Ogólna charakterystyka terroryzmu na świecie	7
1.2. Akty terroryzmu w Polsce i przeciwko obywatelom RP poza granicami państwa	14
1.3. Problem przestępczości zorganizowanej w Polsce	19
2. Podmioty Rzeczypospolitej Polskiej odpowiedzialne za walkę z terroryzmem	24
2.1. Policja	24
2.1.1. Centralne Biuro Śledcze	25
2.1.2. Wydział ds. Terroru Kryminalnego Komendy Stołecznej Policji	28
2.2. Urząd Ochrony Państwa i Wojskowe Służby Informacyjne	32
2.3. Biuro Ochrony Rządu	34
2.4. Siły zbrojne	36
2.5. Uregulowania prawno-karne w walce z terroryzmem	40
2.5.1. Prawo karne	40
2.5.2. Ochrona osób i mienia	45
3. Polskie formacje kontrterrorystyczne	49
3.1. Samodzielne pododdziały antyterrorystyczne policji	49
3.2. Referaty minersko-pirotechniczne policji	60
3.3. Jednostka GROM Ministerstwa Obrony Narodowej	68
3.4. Wydział Realizacji UOP	72
4. Wybrane akcje i operacje z udziałem pododdziałów kontrterrorystycznych policji ..	74
4.1. Szczecin – dewiant z zakładnikiem – 1987 rok	74
4.2. Warszawa – plac Hallera – 1992 rok	75
4.3. Kraków – szantażysta „Gumiś” – 1994 rok	77
4.4. Woła Karczewska – największa w Europie wytwórnia amfetaminy – 1995 rok	80
4.5. Warszawa – ładunek wybuchowy założony na osobę – 1996 rok	82
4.6. Płońsk – uwolnienie uprowadzonego biznesmena – 1996 rok	83
Zakończenie	86
Literatura	89

Wstęp

Polska od początku lat 90. znalazła się w jakościowo nowej sytuacji. Gospodarka rynkowa, demokratyzacja życia społecznego, otwartość granic przyniosły ze sobą wiele korzystnych zmian w życiu obywateli naszego kraju. Oprócz korzyści z tego wynikających pojawiły się też zjawiska negatywne, nowe jakościowo zagrożenia, o których mogliśmy dowiadywać się ze szpalt gazet czy ekranów telewizorów. Jest to niewątpliwie wynikiem ogólnoświatowych tendencji w rozwoju terroryzmu i przestępczości zorganizowanej.

W skali międzynarodowej rośnie zagrożenie terroryzmem. Geograficzne oddalenie naszego kraju od głównych źródeł tego zagrożenia nie daje gwarancji bezpieczeństwa. Postępuje proces umiędzynarodowienia przestępczości zorganizowanej. Położenie Polski w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru przechodzącego przemiany polityczno-gospodarcze ułatwia transfer patologii społecznych, w tym bandytyzmu¹.

Niesamowita eksplozja przestępczości, jej szczególnie brutalna jakość, dokonywanie przestępstw metodami dotychczas w Polsce nieznanymi są swoistym szokiem dla obywateli nie przyzwyczajonych do tego typu sytuacji. Powstały nowe formy przestępczości, w tym najbardziej niebezpieczne z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, o charakterze zorganizowanym. To właśnie zorganizowane grupy przestępcze sięgnęły w swym bandyckim procederze po metody działania organizacji terrorystycznych.

Rozgorzała ogólnonarodowa debata, trwająca do dziś, na temat: jak przeciwdziałać tym niezwykle niekorzystnym i niebezpiecznym tendencjom. Pojawiły się głosy, że w Polsce mamy do czynienia z ter-

¹ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, na podstawie tekstu zamieszczonego w: www.msz.gov.pl/polzagr/strategiabezprp.html.

roryzmem. Twierdzenia te brzmią niezwykle groźnie. Wśród ludzi nauki, zajmujących się problemem terroryzmu we współczesnym świecie, zdania są podzielone. Niektórzy w odniesieniu do występujących zagrożeń wygenerowali pojęcie *terroryzmu kryminalnego*, jako odmiany (rodzaju) terroryzmu, inni skłaniają się do określania tego typu zdarzeń mianem *terroru kryminalnego*.

Ta pozycja wydawnicza dotyka obszarów przygotowania naszego kraju do walki z terroryzmem, zarówno od strony legislacyjnej, jak i organizacyjnej. Prezentuje podmioty przewidziane potencjalnie bądź realnie do podjęcia działań operacyjno-śledczych, a także typowo bojowych, w sytuacjach zagrożenia terrorystycznego, czy też zagrożenia przez zorganizowaną przestępczość w naszym kraju.

1. Polska a zagrożenie terroryzmem

1.1. Ogólna charakterystyka terroryzmu na świecie

Wśród publikacji dostępnych polskiemu czytelnikowi za godny polecenia uznać należy *Mały oxfordzki słownik historii świata XX wieku* (jednak wyłącznie w odniesieniu do samego hasła *terroryzm*), w którym zjawisko to zostało określone zgodnie z jego rzeczywistym charakterem jako: *metoda walki politycznej (...) obecna w ideologii i praktyce radykalnych ruchów politycznych i społecznych (zarówno lewicowych, jak i prawicowych)*². Można oczywiście odnaleźć w literaturze przedmiotu jeszcze inne definicje terroryzmu, jest ich około 200, a różnią się od siebie stopniem rozłożonego nacisku na motyw (podłoże), cel czy też przedmiot ataku znajdujące się u podstaw działalności terrorystycznej.

Sporządzono listę 22 powtarzających się lub odwołujących się do znaczenia najczęściej powtarzających się zmiennych przy definiowaniu terroryzmu, podając przy tym procentowo wielokrotność używania ich w 109 badanych definicjach³:

1. stosowanie przemocy i siły – 83,5%;
2. aspekt polityczny czynu – 65%;
3. wywoływanie strachu i terroru – 51%;
4. groźba jako element zastraszenia – 47%;
5. skutki i reakcje psychologiczne – 41,5%;
6. rozróżnianie pojęć: ofiara i cel działania – 37,5%;
7. celowa, planowana, systematyczna akcja – 32%;

² *Mały oxfordzki słownik historii świata XX wieku*, Londyn 1992, s. 592, cytata za: J. Kaczmarek, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 1999, s. 142.

³ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 1999, s. 38.

8. metody zamachów, strategia i taktyka działania – 30,5%;
9. nienormalność, konflikt z przyjętymi normami i regułami, brak humanitarnych ograniczeń w działaniu – 30%;
10. wymuszanie, zniewalanie, powodowanie uległości – 28%;
11. dążenie do osiągnięcia rozgłosu, reklamy – 21,5%;
12. przypadkowość, bezosobowość, indyskryminacja – 21%;
13. ofiary wśród osób cywilnych, niewalczących, neutralnych – 17,5%;
14. zastraszenie swoimi działaniami – 14%;
15. podkreślenie niewinności ofiar – 15,5%;
16. sprawcy działający w zorganizowanej grupie, organizacji, ruchu – 14%;
17. demonstracja siły przed innymi – 13,5%;
18. nieobliczalność, nieprzewidywalność, niespodziewany atak – 9%;
19. konspiracyjny charakter działalności – 9%;
20. powtarzalny, seryjny lub „reklamowy” charakter przemocy – 7%;
21. kryminalny charakter zamachów – 6%;
22. żądania stawiane stronom trzecim – 4%.

Po wstępnej, bardzo pobieżnej analizie powyższej statystyki widać, iż najczęściej w definiowaniu terroryzmu podkreśla się: *stosowanie przemocy i siły, aspekt polityczny czynu, wywoływanie strachu i terroru, groźbę jako element zastraszenia, skutki i reakcje psychologiczne*.

Tak bardzo szeroka interpretacja znaczenia słowa *terroryzm* sprawiła, iż obecnie obejmuje ono wywrotową działalność z użyciem przemocy każdego rodzaju. Popularne rozumienie terroryzmu jako masowych aktów terroru sprawiło, że na całym świecie rozległy się głosy potępienia, dało to impuls do stosowania przez państwo środków zaradczych w postaci działań antyterrorystycznych⁴.

Początków współczesnego terroryzmu można się doszukiwać w wydarzeniach przełomu XIX i XX wieku, związanych z rozwojem kapitalizmu, a także w ruchach studenckich z 1905 roku, w walkach prze-

⁴ C. Gearty, *Terroryzm*, Warszawa 1998, s. 23.

ciwko pozostałościom kolonializmu, w dążeniach nacjonalistycznych i separatystycznych. Większość współczesnych terrorystów pochodzi ze średnio zamożnych i zamożnych rodzin mieszczańskich. Ich działania wyrażają pogardę dla wszelkich wartości i stanowią szczególnie wyzwanie rzucone społeczeństwu i porządkowi publicznemu⁵.

Współczesne społeczeństwa w ciągu ostatnich lat ulegały wyjątkowo dynamicznym przemianom, niektóre były tak gwałtowne, że wywołały zagrożenie utraty pewności bytu. Jednym z następstw tych nagłych przemian stało się odrzucenie akceptowanych dotąd norm kulturowych i instytucji społecznych. Młode pokolenie, szczególnie wywodzące się z warstw średnich, widząc silne kontrasty w otaczającym je środowisku, zaczęło rewidować swoje poglądy i wątpić w celowość istnienia instytucji stworzonych przez społeczeństwo. Poszukując odpowiedzi na nurtujące je pytania, czując się współodpowiedzialne za istniejący stan rzeczy, skłania się do działań aspołecznych, niekiedy z użyciem przemocy, zawsze przy tym manifestuje pogardę dla wartości uznawanych przez starsze pokolenie⁶. Tego typu zachowania są charakterystyczne dla terroryzmu z krajów zachodnioeuropejskich. Ma on swoje lewicowe (lewackie) zabarwienie, wywodzi się z ruchów anarchistycznych, odrzuconych przez masowy ruch komunistyczny, który nie uznawał terroru indywidualnego⁷. Anarchizm stał się ideologią drobnomieszczaństwa. Miało to związek z faktem degradacji społecznej, jakiej podlegało drobnomieszczaństwo w warunkach kapitalizmu wolnokonkurencyjnego. Znalazł zwolenników wśród inteligencji, która nadała tej ideologii konkretny kształt. W doktrynie anarchistycznej ukształtowały się trzy kierunki:

- **anarchoindywidualizm** – to ruch rozwinięty w drugiej połowie XIX wieku. Jego twórca P. J. Proudhon widział organizację społeczeństwa w formie bezpaństwowej, opartej na wolnych związkach wytwórczych, tzn. na związkach branżowych rolników, przemysłowców, kupców. Przedstawiał wizję ustroju społecznego bez władzy

⁵ Kuba Paweł, *Terroryzm i jednostki antyterrorystyczne na świecie*, Warszawa 1992, s. 13.

⁶ Tamże.

⁷ J. Tomaszewicz, *Terroryzm*, Katowice 2000, s. 74.

państwowej, zastąpionej dobrowolnymi umowami. Również miejsce prawa miała zająć *umowa społeczna*, w której każdy obywatel angażować będzie swoją pracę, produkty, usługi, inteligencję w zamian za możliwość korzystania z produktów, usług, pracy innych ludzi. Cechą wspólną teoretyków tego kierunku była krytyka państwa, władzy, prawa. Anarchizm ten posiadał cechy ruchu umysłowego, nie przejawiał się w praktycznej formie działalności.

- *anarchokolektywizm* – teoretyczne podwaliny dla tego ruchu wypracował pochodzący ze szlachty rosyjski oficer Michał Bakunin. Stworzył on koncepcję nowego ustroju w formie federacji autonomicznych gmin bez podziału społeczeństwa na klasy. Bakunin był pierwszym teoretykiem anarchizmu, który zaprezentował wizję rewolucji zbrojnej. Wprowadził pojęcie terroru indywidualnego jako metody walki z ustrojem kapitalistycznym. Nawoływał do buntów i zamachów, powstańczych zrywów, *propagandy czynem, terroru wobec wrogów ludu*. Pierwowzorem organizacji terrorystycznej była *Wolność Ludu* (1879 rok), stawiająca terror na pierwszym miejscu jako główną formę walki. Jej członkowie dokonali udanego zamachu na cara Aleksandra II (13.03.1881 roku) w Petersburgu. Zamachowcem, który rzucił szklaną kulę z nitrogliceryną pod nogi cara był Polak, Ignacy Hryniewiecki.⁸

- *anarchokomunizm* – to nurt zbliżony do poglądów anarchokolektywistów. Twórcą tego kierunku był książę rosyjski Piotr Krapotkin. Używał obok tradycyjnych argumentów dodatkowo krytyki parlamentaryzmu jako systemu równie niesprawiedliwego jak np. rządy absolutne. Przewidywał upadek parlamentaryzmu wraz z upadkiem ustroju kapitalistycznego. Uważał, że rewolucja doprowadzi do upadku państwa i stworzy warunki do funkcjonowania komunizmu. Jako metodę walki propagował rewolucję zbrojną poprzedzoną terrorem politycznym.

Jest to rodzaj terroryzmu charakterystycznego dla jego nurtów zachodnioeuropejskich. Mieliśmy z nim do czynienia w latach 70. w Niemczech, we Włoszech i nieco później we Francji. Miały one

⁸ C. Sifakis, *Encyklopedia zamachów*, Warszawa 1994, s. 16.

poparcie zarówno ideologiczne, jak i materialne krajów Europy Wschodniej. Dziś już wiadomo, że członkowie organizacji terrorystycznych działający w Europie Zachodniej, a także na Bliskim Wschodzie, byli szkoleni w niektórych z tych państw, a także zaopatrzeni w broń. Z posiadanych obecnie informacji wynika, iż Polska była jedynie krajem tranzytowym dla przemieszczających się po świecie terrorystów. Nasz kraj nie uczestniczył w działaniach, o których była mowa wcześniej, na rzecz lewackiego, zachodnioeuropejskiego terroryzmu.

Nie można autorytatywnie uznać, iż dzisiaj nie stanowi ten rodzaj terroryzmu zagrożenia dla zachodnioeuropejskich demokracji. Wprawdzie rozpad układu świata na państwa bloku komunistycznego i zachodniego oraz wcześniejsze aresztowania przywódców tychże organizacji terrorystycznych spowodowały praktycznie ich unicestwienie, to jednak można aktualnie zaobserwować ponowny rozwój grup o zabarwieniu anarchistycznym na świecie.

Ekstremizm, zarówno po lewej, jak i po prawej stronie nurtów politycznych, daje na powrót o sobie znać. Działania militarne podejmowane przez wspólnotę międzynarodową na rzecz pokoju nie zawsze znajdują zrozumienie u grup o skrajnych poglądach politycznych. Sytuacja gospodarcza na świecie, dążenie do globalizacji gospodarki przez państwa wysoko rozwinięte napotyka na ostrą reakcję ze strony ruchów anarchistycznych. Nikt nie może zagwarantować, iż nie sięgną one do terroru, jako środka walki na drodze do osiągnięcia swojego celu.

Obecnie w Europie najbardziej aktywne są separatystyczne organizacje terrorystyczne. Prowadzą one swoją zbrodniczą działalność w Hiszpanii – ETA walcząca o utworzenie kraju Basków, a także na terytorium Wielkiej Brytanii oraz Irlandii Północnej – IRA działająca na rzecz przyłączenia Irlandii Północnej (Ulsteru) do Irlandii. Mimo licznych protestów obywateli tychże państw przeciwko zamachom terrorystycznym, prób podejmowanych przez władze w pokojowym, na drodze mediacji, rozwiązaniu nabrzmiałych konfliktów, nie można mówić o jakimkolwiek większym sukcesie w tym zakresie. Terrorysty nadal działają, ofiary nadal giną.

Jednym z najbardziej zapalnych regionów świata, w którym terroryzm stał się niemalże normą życia codziennego, jest Bliski Wschód. Sytuacja związana z konfliktem arabsko-izraelskim stanowi inspirację dla terroryzmu. Uległ on radykalnemu przeobrażeniu, od mającego podłoże nacjonalistyczne do religijnego. Ma to związek z przeobrażeniami politycznymi ostatnich lat w tym regionie, a zwłaszcza powstaniem rządów islamistów w Iranie. Państwo to stało się „eksporterem” terroryzmu islamskiego na cały świat.

Znaczny wzrost znaczenia ortodoksyjnych przedstawicieli islamu w krajach muzułmańskich, ich ekspansyjna polityka obliczona na powstawanie religijnych państw wyznaniowych, w których islam stanowi jedyne prawo, antyzachodnia – zwłaszcza antyamerykańska i antyizraelska – orientacja duchowych przywódców tego wyznania sprawiły, iż terroryzm o zabarwieniu religijnym stał się jednym z najpoważniejszych zagrożeń współczesnego świata.

Islam, a przede wszystkim fundamentalizm islamski, zmierza do zbudowania *państwa Boga*, przy czym pod pojęciem *państwo* rozumie się w tym przypadku *świat*. Środkiem do osiągnięcia tego celu jest przede wszystkim *święta wojna – dżihad*. Większość społeczeństw państw islamskich żyje w biedzie, a nawet w nędzy. Zgodnie z religią wierzą jednak, że po śmierci, jeżeli ktoś żył godnie, zwłaszcza gdy poległ w obronie wiary – osiągnie wszelkie dobra, których nie mógł osiągnąć w życiu doczesnym. Nic więc dziwnego, że fundamentaliści nie mają kłopotów ze znalezieniem kandydatów na terrorystów, a właściwie samobójców – tzw. żywe bomby⁹.

Należy założyć, że ten rodzaj terroryzmu będzie głównym zagrożeniem współczesnego świata. Ruchy muzułmańskie, o charakterze ekstremistycznym, powstają bowiem nie tylko na Bliskim Wschodzie, ale również w krajach byłej Jugosławii, gdzie religia ta ma swoje silne korzenie, Turcji, Afganistanie oraz byłych kaukaskich republikach ZSRR.

⁹ J. Kaczmarek, *Bezpieczeństwo Europy a fundamentalizm islamski*, „Zeszyty Naukowe AON” 1999, nr 3/36, s. 10.

Dodatkowy problem stanowi przemieszczanie się ludności muzułmańskiej po kontynencie europejskim. Wskutek rozmaitych konfliktów zbrojnych w tych regionach świata, nastąpiła silna emigracja ludności tych krajów do Europy, gdzie obecnie osiedliło się 20 milionów wyznawców islamu. Prognozuje się, że w najbliższych latach liczba ta się podwoi, może więc przewyższyć obecne zaludnienie Polski. To także należy postrzegać jako *uśpioną broń* fundamentalizmu islamskiego¹⁰.

Dlatego najlepszym demokratycznym środkiem do przeciwstawienia się fundamentalizmowi religijnemu eksportowanemu na cały świat jest stosowanie surowej, restrykcyjnej polityki emigracyjnej i integracji wewnętrznej, a także – co zrobiono w Niemczech – nierejestrowanie, a wręcz zakazanie wszelkiej działalności fundamentalistycznej sekcji islamskiej, uznając terror jako jedną z form jej działalności¹¹.

Terroryzm stanowi jedno z najpoważniejszych, pozamilitarnych, zagrożeń współczesnego świata. Nawet takie państwa jak Polska, na której terytorium nie zanotowano większej liczby aktów terrorystycznych, muszą się liczyć z możliwością wystąpienia tego zjawiska, zwłaszcza obecnie w wymiarze fundamentalizmu religijnego, na swoim terytorium.

Terroryzm jest niewątpliwie zjawiskiem społecznym. Jego przejawy dotyczą bowiem życia społecznego. Obiektami ataków są zarówno instytucje i agendy państwowe, jak również miejsca użyteczności publicznej (szkoły, kina, teatry, obiekty handlowe itp.) Jak żyć z terroryzmem uczy się już dzieci w szkołach w wielu krajach (m.in. w Izraelu, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Francji). W zasadzie nie ma dnia, aby środki masowego przekazu nie informowały o dokonanym zamachu terrorystycznym w jakimś zakątku świata. Terroryzm nie jest sprawą konkretnego regionu, jest w większym lub mniejszym stopniu problemem całego świata. Hasło *terroryzm* jest spójnie związane z cywilizacją XX wieku. Aparat państwowy równoległe z zabiegami

¹⁰ Tamże, s. 11.

¹¹ Tamże, s. 16.

dypłomatycznymi, mającymi na celu rozwiązanie kwestii terroryzmu, musi być przygotowany do podjęcia zdecydowanych kroków w obliczu zaistniałego aktu przemocy.

Terroryzm i przestępczość zorganizowana – to dwa główne problemy, z jakimi społeczność międzynarodowa musi się zmierzyć, aby rozwój państw na kuli ziemskiej mógł następować w sposób niezakłócony.

1.2. Akty terroryzmu w Polsce i przeciwko obywatelom RP poza granicami państwa

Polska końca XX wieku jest krajem wolnym od terroryzmu w wymiarze, z jakim spotykamy się z nim we współczesnym świecie. W naszym społeczeństwie nie ma tradycji ruchów anarchistycznych, separatystycznych o orientacji ekstremistycznej, czy też stricte terrorystycznych.

Odnotowywana ostatnio dość duża liczba eksplozji i podłożeń ładunków wybuchowych, zwłaszcza w Warszawie, Gdańsku, a także Bydgoszczy i Toruniu, może być zaliczana jedynie do zwykłych aktów kryminalnych. Stanowią one „narzędzie” stosowane przez bandytów w walce między rywalizującymi ze sobą grupami przestępczymi. Nie noszą cech zamachów terrorystycznych. Bandyci w swoich działaniach sięgnęli natomiast po metody kojarzone do niedawna wyłącznie z działalnością terrorystyczną.

Można jednak, mimo wcześniej zaprezentowanego stanowiska, przytoczyć kilka aktów przestępczych, które można i właściwie należy określić jako zamachy o cechach terroryzmu¹². Należą do nich:

1. **w okresie międzywojennym:** zabójstwo pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej profesora Gabriela Narutowicza, dokonane 16 grud-

¹² M. Klenk, *Informacja dotycząca problemu zamachów na przywódców państwowych w Polsce oraz działalności służb ochronnych*, Biuro Ochrony Rządu, Warszawa 1994 (maszynopis).

nia 1922 roku przez Eligiusza Niewiadomskiego (fanatycznego zwolennika endecji);

2. w okresie powojennym:

- 10.09.1950 roku podczas uroczystości dożynkowych w Lublinie grupa członków nielegalnej organizacji podziemnej, noszących pseudonimy: „Zemsta”, „Stan”, „Jarema”, uzbrojona w pistolety, granaty i pistolety maszynowe przygotowywała się do zabójstwa prezydenta B. Bieruta i ministra obrony narodowej K. Rokossowskiego. Do planowanego ataku nie doszło. Grupa została aresztowana w trakcie przygotowań do zamachu;

- 7.02.1952 roku schizofrenik uzbrojony w pistolet produkcji radzieckiej typu TT, usiłował wymusić załatwienie prywatnej sprawy na prezydencie B. Bierucie. W trakcie interwencji funkcjonariuszy ochrony zastrzelił jednego z nich, ppor. K. Markowskiego, natomiast kpt. Doskoczyńskiego ciężko ranił. Obezwładniony napastnik został przekazany do zakładu zamkniętego leczenia psychiatrycznego. Z racji swej niepoczytalności nigdy nie stanął przed sądem;

- w 1953 roku (dokładniejszych danych brak) nieznany mężczyzna lat ok. 40., uzbrojony w niebezpieczne narzędzie – siekiere, wtargnął do Belwederu z zamiarem dotarcia do prezydenta B. Bieruta. Ciężko ranił oficera ochrony stojącego na posterunku honorowym, ppor. Cechniaka. Zginął zastrzelony przez oficera ochrony;

- 15.07.1959 roku w Zagórz (województwo katowickie) S. Jaros zdetonował elektrycznie ładunek wybuchowy założony w koronie drzew przy trasie przejazdu I sekretarza KC KPZR Nikity Chruszczowa oraz I sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki. Sprawca zamachu celu nie osiągnął. Bomba została zdetonowana w nieodpowiednim momencie. Ofiarą była jedynie znajdująca się w pobliżu eksplozji przygodna osoba. Ranny w nogę został porządkowy na trasie, S. Jędrusik;

- 2.12.1960 roku, ponownie w Zagórz, zdetonowano przedwcześnie ładunek wybuchowy umieszczony w ziemi przy trasie przejazdu I sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki. Ofiarami były przypadkowe osoby. W wyniku eksplozji 13-letnia Z. Krętus została porażona odłamkiem (doznała wstrząśnienia mózgu, paraliżu kończyn

dolnych), ranny został także 50-letni J. Bryl (w wyniku odniesionych ran doznał trwałego kalectwa). Sprawca, którym ponownie był S. Jaros, został tym razem aresztowany i wyrokiem sądu skazany na karę śmierci;

- w nocy z 5 na 6 października 1971 roku w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu wybuchł ładunek podłożony przez braci Kowalczyków. Miejsce podłożenia zostało wybrane celowo w związku z przewidywanym pobytem w auli w dniu 6 października przewodniczącego Rady Państwa J. Cyrankiewicza. Ładunek skonstruowany z trotylu z zapalnikiem chemicznym, zdetonowany został przedwcześnie. Obu braci aresztowano, wyrokiem sądu zostali skazani na kary długoletniego więzienia.

Mimo iż na szczęście podane przykłady mają charakter incydentalny, Polacy są również ofiarami działań terrorystycznych poza granicami naszego państwa. Jednym z najbardziej spektakularnych tego typu wydarzeń było zajęcie w 1982 roku polskiej ambasady w Bernie w Szwajcarii. Zakładnikami stali się pracownicy polskiej placówki dyplomatycznej.

6 września 1982 roku około godziny 10.00 do budynku ambasady wszedł Polak pragnący, jak oznajmił, załatwić sprawę paszportową. Kiedy drzwi ambasady się otworzyły, do środka wraz z nim wbiegło jeszcze trzech uzbrojonych mężczyzn. Grożąc użyciem posiadanej broni palnej, obezwładnili 12 pracowników ambasady i jednego interesanta¹³. Następnie przebrali się w mundury maskujące typu wojskowego, założyli maski przeciwgazowe i przeszukali pomieszczenia w budynku. Jeżeli drzwi były zamknięte, to strzelali z broni do zamków. Jeden z mężczyzn oświadczył, że wszyscy czterej stanowią grupę bojową *Powstańczej Armii Krajowej*. Zaalarmowano miejscowe władze. Budynek został otoczony przez siły policyjne. Około godziny 11.00 przez okno budynku został wyrzucony dokument – ultimatum, w którym terroryści zażądali przywrócenia w Polsce stanu prawnego sprzed 12 grudnia 1981 roku. W razie odmowy spełnienia ich żądań

¹³ S. Kochański, *Brygady antyterrorystyczne, operacje, uzbrojenie*, Warszawa 1992, s. 14 i następane.

w ciągu 48 godzin, zagrozili wysadzeniem się w powietrze wraz z zakładnikami. Odpowiednio przeszkoleni policjanci rozpoczęli rozmowy z terrorystami. Wskutek wielogodzinnych negocjacji zostały zwolnione z budynku wszystkie kobiety. Jeden z zakładników, wykorzystując nieuwagę terrorystów, wyskoczył przez okno z drugiego piętra. Ostatecznie w ambasadzie pozostało przetrzymywanych pięciu mężczyzn. 7 września w Polsce został powołany przez prezesa Rady Ministrów zespół międzyresortowy, z wiceministrem spraw zagranicznych Józefem Wiejaczem na czele. Otrzymał on wszelkie pełnomocnictwa do podjęcia skutecznych działań mających na celu rozwiązanie powstałej sytuacji. W Szwajcarii również ukonstytuował się 12-osobowy sztab kryzysowy, którym kierował minister sprawiedliwości i policji Konfederacji Szwajcarskiej, doktor Kurt Furgler.

Minister Wiejacz przekazał stronie szwajcarskiej propozycję wysłania do Berna polskiej grupy antyterrorystycznej. Polska jednostka antyterrorystyczna ówczesnej milicji – Wydział Zabezpieczenia Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych – była od początku incydentu przygotowywana do odlotu do Berna, w celu przeprowadzenia operacji ratunkowej mającej na celu uwolnienie przetrzymywanych zakładników. Aby jednak mogła wkroczyć do akcji, potrzebna była zgoda strony szwajcarskiej. Szwajcarzy odmówili, oświadczając, iż mają własne, dobrze wyszkolone siły antyterrorystyczne.

W miarę upływu czasu żądania terrorystów uległy zmianie. Do kontaktów z terrorystami władze Szwajcarii dopuściły, oprócz swoich negocjatorów, jeszcze jedną osobę. Był nią profesor Józef Bocheński, na stałe mieszkający w Szwajcarii, który podjął się misji mediacji. Otrzymał on od nich kolejne warunki, od których uzależniali uwolnienie zakładników. Tym razem motywy polityczne przestały mieć jakiegokolwiek znaczenie. Terrorysty zażądali okupu w wysokości trzech milionów franków szwajcarskich, a także bezpiecznego wyjazdu do Chin lub Albanii. Przedłużyli ultimatum o dalsze 48 godzin, do godziny 10.00 rano 10 września.

Władze Szwajcarii stanowczo odrzuciły nowo postawione żądania. Zwróciły się do rządu polskiego o zgodę na przeprowadzenie siłowej operacji ratunkowej. Zgodę taką otrzymały.

Zgodnie z wcześniej przyjętym planem działania, operacja ratunkowa szwajcarskiej jednostki kontrterrorystycznej *Stern*, w dniu 9.09.1982 roku, miała następujący przebieg:

- o godzinie 10.40 pod budynek ambasady podjechał mikrobus z żywnością, była to rutynowa sytuacja, z jaką terroryści mieli do czynienia od początku trwania okupacji ambasady;
- o godzinie 10.41 z mikrobusu wysiadł urzędnik policyjny, niosąc do budynku żywność w odpowiednio przygotowanych paczkach, ułożonych w skrzynce;
- o godzinie 10.42 jeden z terrorystów otworzył drzwi ambasady, skrzynka została wniesiona do środka budynku, w chwili kiedy drzwi były zamykane, nastąpiła detonacja odpalonego zdalnie ładunku z gazem łzawiącym umieszczonego w skrzynce, ośmiu policyjnych komandosów z oddziału *Stern* weszło do środka, pozostałych dwunastu przez okna wstrzeliwało pociski z gazem łzawiącym, dwóch terrorystów zostało obezwładnionych w hollu, pozostałych obezwładniono w sąsiednim pokoju;
- o godzinie 10.43 operacja została zakończona, trwała trzy minuty, a sam szturm – około 30 sekund. Nikt z przetrzymywanych zakładników, policjantów biorących udział w operacji, i w końcu samych terrorystów, nie odniósł żadnych obrażeń.

Jak się okazało, napastnicy kierowali się nie motywacją polityczną, a wyłącznie kryminalną, podyktowaną chęcią uzyskania szybko i w miarę łatwo dużego zysku. Grupa terrorystyczna, za jaką się podawali, pod nazwą *Powstańcza Armia Krajowa* nigdy nie istniała.

Nie zawsze jednak zamachy terrorystyczne dokonywane poza granicami naszego kraju, ale skierowane przeciwko polskim obywatelom, miały tak szczęśliwe zakończenie. Bardziej tragiczne w skutkach były wydarzenia w Libanie, w marcu 1990 roku. W odpowiedzi na deklarację premiera rządu RP, Tadeusza Mazowieckiego, udzielenia pomocy Izraelowi przy tranzycie do tego państwa emigrantów rosyjskich pochodzenia żydowskiego, jedna z terrorystycznych organizacji palestyńskich dokonała w odwecie zamachu na polskiego dyplomata w Bejrucie. W wyniku otrzymanych podczas zamachu ran postrzałowych dyplomata zmarł, a jego żona została ciężko ranna.

Inny przebieg miały wydarzenia w stolicy Peru – Limie, w których uczestniczył inny polski dyplomata.

W 1996 roku wśród ponad 400 zakładników peruwiańskiej organizacji *Tupak Amaru*, która 18.12.1996 roku zajęła rezydencję japońskiego ambasadora, był polski chargé d'affaires ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Limie, Wojciech Tomaszewski. Na szczęście jego gehenna nie trwała zbyt długo. Został on szczęśliwie uwolniony w wyniku podjętych negocjacji, wraz z grupą 220 dyplomatów, 23.12.1996 roku, w geście dobrej woli terrorystów.

Ostatecznie w ambasadzie zostało 72 zakładników, którzy odzyskali wolność dopiero 22 kwietnia 1997 roku w wyniku brawurowej operacji ratunkowej peruwiańskiej jednostki antyterrorystycznej.

1.3. Problem przestępczości zorganizowanej w Polsce

Zachodzące w Polsce końca lat 80. zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze przyniosły ze sobą znaczne swobody demokratyczne, spowodowały jednocześnie poważne osłabienie państwowego aparatu kontroli nad patologicznymi zachowaniami obywateli. W praktyce działania policji, służb granicznych i celnych pojawiły się wyraźne oznaki wzrostu naruszeń norm prawnych regulujących ruch towarów i osób, w skali zagrażającej interesom państwa. Można je wyraźnie wyspecyfikować. W tym zakresie bowiem mieszczą się zachowania przestępne związane w szczególności z przepływem¹⁴:

- kapitałów gotówkowych w wielkich rozmiarach;
- towarów wysoko opodatkowanych stanowiących monopol państwowy, jak alkohol i wyroby tytoniowe;
- sprzętu elektronicznego, często nieoryginalnego i złej jakości, oraz towarów chronionych znakiem producentów światowej rangi o cenach wskazujących na fałszerstwo (nagrania audio-wideo, programy komputerowe, kosmetyki, odzież itp.).

¹⁴ E. Pływaczewski, *Wybrane aspekty zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w Niemczech i w Polsce*, red. B. Hołyst, E. Kube, R. Schulte, Warszawa – Münster – Łódź 1996, s. 168.

Jednocześnie zaczęły narastać takie niekorzystne zjawiska przestępcze, jak¹⁵:

- przemyt kradzionych towarów i dóbr osobistych (w tym dóbr kultury narodowej);
- nielegalny obrót narkotykami i środkami psychotropowymi;
- pranie brudnych pieniędzy;
- wielkie oszustwa na szkodę funduszy rządowych i banków;
- fałszerstwa pieniędzy i papierów wartościowych;
- wymuszenia rozbójnicze;
- przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu;
- nielegalny handel bronią;
- nielegalne gry hazardowe;
- handel materiałami radioaktywnymi;
- handel żywym towarem;
- korupcja;
- nielegalna migracja.

Wszystkie wyżej wymienione czyny przestępne stanowią w rezultacie o obrazie polskiej przestępczości zorganizowanej. Działalność ta jest, jak widać, bardzo rozległa i zróżnicowana. Z całą pewnością podana lista nie wyczerpuje wszystkich kierunków zainteresowań zorganizowanych grup przestępczych. Jednak wyróżnione zjawiska należą niewątpliwie do najważniejszych.

Problem definicji przestępczości zorganizowanej jest niezwykle kontrowersyjny i skomplikowany ze względu na różnorodność i zmienność form jej występowania. Według klasycznych ujęć amerykańskich pojęcie przestępczości zorganizowanej (*organized crime*) obejmuje zarówno poszczególne człony (rodziny, kartele), jak też całą rozbudowaną strukturę, rozciągającą się na poszczególne terytoria, a w efekcie cały kraj – często używa się tutaj określeń *konfederacja*, *syndykat*, *mafia*, czy po prostu *organizacja przestępcza*¹⁶.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ A. Marek, *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływachowski, Szczytno 1992, s. 29.

Grupa przestępcza (banda, gang) może się zawiązać dla popełnienia większej lub mniejszej liczby przestępstw, z reguły związanych z wykorzystaniem pewnej okazji czy sposobności¹⁷. Podstawowymi cechami odróżniającymi ten rodzaj działalności przestępczości, od innej, chociażby gospodarczej czy też typowo pospolitej, są przede wszystkim¹⁸:

- hierarchiczność (wielostopniowość) struktury organizacyjnej;
- występowanie trwałych związków pomiędzy członkami organizacji;
- planowanie działalności przestępczej;
- specjalizacja w sferze dokonywania przestępstw;
- konspiracja zachowań sprawców;
- uniwersalność działania, tj. zmienna technologia przestępstwa i różnorodność w wymiarze metod przestępczych, np. wyzysk, groźba wymuszenia, przemoc, przymusowa ochrona, terror, korupcja;
- zysk jako główny cel działalności przestępczej;
- utrzymywanie międzynarodowych kontaktów przestępczych;
- legitymowanie dochodów pochodzących z przestępstwa, tzw. pranie brudnych pieniędzy;
- korumpowanie urzędników państwowych w celu zminimalizowania ryzyka wykrycia;
- udzielanie pomocy i ochrony członkom grupy oraz ich rodzinom w wypadku pociągnięcia do odpowiedzialności karnej.

Rozpatrując problem przestępczości zorganizowanej w Polsce, należy dostrzec silne związki polskich grup przestępczych z przestępcami z innych państw (transnarodowość przestępczości), co stanowi jedną ze zmiennych, umożliwiających traktowanie danej grupy przestępczej jako zorganizowanej. Ma to duże znaczenie zwłaszcza przy klasyfikowaniu czynów przestępczych przez wymiar sprawiedliwości. Udział w zorganizowanej grupie przestępczej jest bowiem przestępstwem kwalifikowanym – podlegającym zaostrożnym rygorom karnia i ścigania.

¹⁷ Tamże, s. 31.

¹⁸ B. Hołyst, *Czynniki utrudniające zwalczanie przestępczości zorganizowanej*, [w:] *Przestępczość zorganizowana...*, wyd. cyt., s. 306.

Przy ogólnym wzroście przestępczości zorganizowanej na świecie ocenia się, że najsilniejsze trendy wzrostowe notują państwa znajdujące się w okresie transformacji ustrojowej, w szczególności centralnej i wschodniej Europy¹⁹. Geopolityczne położenie naszego kraju, sąsiedztwo państw będących w przywoływanym okresie transformacji, a przede wszystkim Rosji, Ukrainy i Białorusi, sprzyja wzajemnym kontaktom przestępców, którzy oprócz wspólnych interesów świadczą sobie wzajemnie usługi.

Różnica w poziomie życia pomiędzy Polską a krajami byłego ZSRR, trudności w nabywaniu towarów w państwach powstałych po rozpadzie radzieckiego imperium, ich przemyt przez granice wymuszają na przestępcach organizowanie się w grupy. Działania podejmowane w pojedynkę skazane byłyby w takiej sytuacji na niepowodzenie. Tak zawiązują się zorganizowane, polsko-sowieckie, grupy handlowo-przemysłowe. Szukają one po obu stronach granicy pośredników, umożliwiających im szybki zbytnie przemyconych towarów²⁰.

Nie jest też tajemnicą, iż polskie grupy przestępcze zlecały wykonanie zabójstw rosyjskojęzycznym bandytom. Mówi się nawet o swojej „specjalizacji” w świecie zorganizowanej przestępczości – istnieniu płatnych morderców zza wschodniej granicy o rodowodzie z zapisaną przeszłością udziału w wojnie w Afganistanie.

Zorganizowana przestępczość jest obecnie w Polsce bardzo poważnym problemem. Ostatnio ujawniane fakty, dotyczące chociażby ułaskawienia na początku lat 90. kilku przywódców tzw. grupy pruszkowskiej przez prezydenta RP, wywołały dyskusję nad poziomem do jakiego dotarli przestępcy w swych wpływach w obszarze polityki. Jeszcze nie tak dawno nie dopuszczano możliwości, aby na linii polityka (ta w dużym wymiarze) – świat przestępczy istniały jakiegokolwiek powiązania. Dziś poglądy te ulegają przewartościowaniu. Sytuacje takie coraz częściej znajdują swoje miejsce na pierwszych stronach gazet, są prezentowane na ekranach telewizorów przez stacje telewizyjne.

¹⁹ A. Rapacki, *Stan zagrożenia przestępczością zorganizowaną w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana...*, wyd. cyt., s. 194.

²⁰ J. Widacki, *Zamiast wstępu*, [w:] *Kryminologiczne i prawne...*, wyd. cyt., s. 17.

Stan zagrożenia i rozwój tendencji w zorganizowanych grupach przestępczych wskazują, że osiągają one szybki postęp organizacyjny i techniczny. Rozrastając się, niejednokrotnie wchodzą sobie nawzajem w obszary działalności przestępczej, co powoduje walkę o prymat w osiąganiu nielegalnych dochodów pomiędzy konkurencyjnymi grupami przestępczymi. Postępuje przy tym brutalizacja przestępców w konkurencyjnej walce o strefy wpływów²¹. Na tym tle dochodzi do podkładania bomb, zabójstw na zlecenie, czy nawet „krwawych łaźni”, z czym mieliśmy możliwość się zetknąć w restauracji „Gama”, wiosną 1998 roku, na warszawskiej Woli, gdzie od serii z broni maszynowej śmierć poniosło pięciu przywódców podwarszawskiego gangu przestępczego, tzw. „grupy wołomińskiej”. Było to typowe zabójstwo na tle porachunkowym. Młodzi, pragnący się usamodzielnąć i zająć czołowe miejsca grupie przestępczej, dokonali eliminacji przeszkadzających im w tym dotychczasowych przywódców gangu.

Bandyci w obawie przed utratą swojego bytu materialnego i pozycji w środowisku, czując zagrożenie ze strony konkurentów, zaczęli stosować wobec swoich wrogów brutalne i agresywne metody porachunków przestępczych²².

²¹ A. Rapacki, wyd. cyt., s. 195.

²² *Przestępczość porachunkowa jako przejaw przestępczości zorganizowanej*, red. M. Kulicki, W. Pływaczewski, M. Zajder, Szczytno 2000, s. 5.

2. Podmioty Rzeczypospolitej Polskiej odpowiedzialne za walkę z terroryzmem

2.1. Policja

Policja w obecnym kształcie, została utworzona w Polsce mocą ustawy z kwietnia 1990 roku²³. Sejm powołał do życia: *umundurowaną uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego* – art. 1 ustawy. Zadania, do jakich przewidziano policję, określono w art. 2, jako:

1. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;

2. ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;

3. inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami samorządowymi i organizacjami społecznymi;

4. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;

5. nadzór nad strażami miejskimi tworzonymi na podstawie ustawy oraz nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym odrębnymi przepisami;

²³ Ustawa z dnia 6.04.1990 roku o Policji, DzU nr 30, poz. 170 (z późniejszymi zmianami).

6. kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;

7. współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów.

Podstawowy podział strukturalny policji dzieli ją na: *kryminalną*, *prewencyjną* i *logistyczną*. Wymienione główne filary policyjnego systemu organizacyjnego posiadają wyspecjalizowane komórki:

- *jednostki terenowe* – *komisariaty* (zwykle oraz specjalistyczne, np. wodne, lotnicze itp.);

- *komendy* – powiatowe, miejskie wojewódzkie²⁴, *Komenda Główna Policji* jest jednostką centralną.

Powyższe jednostki dzielą się na:

- *referaty, sekcje i wydziały* – na szczeblu komisariatów i komend;

- *wydziały, biura i zarządy* – na szczeblu komendy głównej.

W skład kilku wybranych komend wojewódzkich wchodzi dodatkowo *oddziały i pododdziały prewencji*. Są to tzw. *pododdziały zwarte*, wyspecjalizowane formacje do zabezpieczania imprez o charakterze masowym, a także przywracania naruszonego porządku publicznego podczas zamieszek.

Również tylko w wybranych komendach wojewódzkich usytuowane są wydziały *policji sądowej*, do której zadań należy zapewnienie bezpieczeństwa w sądach.

2.1.1. Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji

Gwałtowny wzrost przestępczości w naszym kraju, z udziałem zorganizowanych grup przestępczych, spowodował, że w 1994 roku powołano w ramach Komendy Głównej Policji Biuro do Walki z Zorganizowaną Przestępczością. W wybranych komendach wojewódz-

²⁴ Komenda Stołeczna Policji jest komendą powiatową na prawach komendy wojewódzkiej.

kich powstały jednostki terenowe, podległe pod Biuro – wydziały do walki z zorganizowaną przestępczością. Decyzja o powołaniu do życia wyspecjalizowanej służby operacyjno-śledczej była potrzebą chwili, która wymagała podjęcia takich kroków.

Czynniki wyróżniające powołany pion do walki z przestępczością zorganizowaną, spośród innych komórek organizacyjnych policji, to²⁵:

- wszystkie ogniwa mają charakter wykonawczy;
- łączona praca operacyjna i śledcza;
- wymiennosc funkcji policyjnych;
- uprawnienia ponadwojewódzkie;
- cele:
 - pozbawienie anonimowości grup przestępczych i osób nimi kierujących;
 - ochrona świadków (świadek koronny);
 - tworzenie barier przed potencjalnymi ofiarami przestępstw;
 - dezintegracja związków przestępczych;
 - ujawnianie i zamrażanie kapitałów;
 - zapobieganie tworzenia nieformalnej, konkurencyjnej władzy.
- Podwyższone kryteria naboru:
 - struktura etatowa – 75% stanowią oficerowie;
 - 5-letni staż służby na stanowiskach wykonawczych;
 - wiedza ogólna i zawodowa, umiejętności, sprawność intelektualna i fizyczna, predyspozycje.

Kilka lat później, w 1997 roku, stworzono jeszcze jedną tego typu centralną służbę operacyjno-śledczą, zorganizowaną na podobnych zasadach – Biuro do Walki z Przestępczością Narkotykową. Wzorzowano się przy podejmowaniu tej decyzji na rozwiązaniach amerykańskich.

Funkcjonowanie obu tych służb powodowało zderzenia na gruncie kompetencyjnym. Niejednokrotnie prowadzone były równoległe działania operacyjno-śledcze przeciwko tej samej grupie przestępczej, przez dwa wyżej wymienione podmioty organizacyjne policji.

²⁵ A. Rapacki, wyd. cyt., s. 205.

Cechą charakterystyczną polskich grup zorganizowanej przestępczości jest bowiem zajmowanie się, oprócz innej działalności przestępczej – wymuszeniami haraczy, uprowadzeniami dla okupu, płatnym nierządem, produkcją i dystrybucją alkoholu itp. – przede wszystkim handlem narkotykami.

Aby uniknąć tego typu sytuacji, a jednocześnie usprawnić i podnieść skuteczność walki w Polsce z zorganizowaną przestępczością, w 2000 roku Komendant Główny powołał swoim Zarządzeniem nr 1/2000²⁶ Centralne Biuro Śledcze (CBS). Biuro powstało na bazie połączenia obydwu wcześniej istniejących służb: Biura do Walki z Zorganizowaną Przestępczością oraz Biura do Walki z Przestępczością Narkotykową.

Jest to podporządkowana KGP jednostka policji, mająca swoje delegatury w całym kraju, niezależne od właściwych na danym obszarze komend wojewódzkich policji. W § 4 przywołanego zarządzenia Komendant Główny określił zakres działań nałożonych na CBS, wśród których jest między innymi:

- tworzenie warunków do sprawnego rozpoznania oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej, transgranicznej i narkotykowej, a zwłaszcza ustalenia podmiotowych i przedmiotowych powiązań przestępczych, wykrywanie nowych metod przestępczych oraz określanie kierunków działań rozpoznawczych w tym zakresie;
- organizowanie, wykonywanie i koordynowanie czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych przeciwko zorganizowanym strukturom przestępczym;
- organizowanie współdziałania z policjami zagranicznymi i krajowymi organami ochrony prawnej w celu zwalczania międzynarodowych grup przestępczych oraz wykrywania i ścigania przestępstw transgranicznych skutkujących poważnymi uszczupleniami należności państwowych lub znacznymi nielegalnymi korzyściami;

²⁶ Zarządzenie nr 1/2000 Komendanta Głównego Policji z dnia 29 lutego 2000 r. w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej.

- wykrywanie i ściganie przedsięwzięć gospodarczych i operacji finansowych mających na celu wprowadzenie do legalnego obrotu środków uzyskanych z działalności przestępczej;
- wykrywanie i ściganie przestępstw korupcyjnych związanych ze znacznymi rozmiarami nielegalnie uzyskiwanych korzyści lub powodujących poważne szkody w związku z funkcjonowaniem administracji publicznej i innych instytucji państwowych albo w obrocie gospodarczym;
- opracowanie analiz stanu zagrożenia przestępstwami związanymi z użyciem materiałów wybuchowych oraz metodyki przeciwdziałania tym zagrożeniom przez wszystkie służby policyjne i jednostki policji.

Z działaniami CBS wiąże się w Polsce duże nadzieje na podjęcie skutecznej walki i zahamowanie tendencji wzrostowych rodzimej przestępczości zorganizowanej. Pierwszym spektakularnym sukcesem Biura było ogłoszone w 2000 roku, przez Komendanta Głównego Policji, rozbitcie jednej z najgroźniejszych i największych grup przestępczości zorganizowanej, tzw. grupy pruszkowskiej, mającej swoje przestępcze *przyczółki* niemalże na terenie całego kraju.

2.1.2. Wydział ds. Terroru Kryminalnego Komendy Stołecznej Policji

Wydział ds. Terroru Kryminalnego został powołany w strukturach stołecznej policji 1.01.1999 roku decyzją Komendanta Stołecznego w odpowiedzi na narastającą falę bandytyzmu, utrzymującą się wysoką liczbę przestępstw o charakterze aktów terroru kryminalnego w postaci zamachów na życie i mienie z użyciem materiałów wybuchowych oraz postępującą brutalizację działań sprawców²⁷. U podstaw tej decyzji legła potrzeba utworzenia specjalistycznej jednostki, pra-

²⁷ J. Gołębiewski, *Wydział ds. Terroru Kryminalnego Komendy Stołecznej Policji w Warszawie jako przykład specjalistycznej jednostki Policji*, „Policja” 2000, nr 3, s. 77 – 80.

cującej w systemie ciągłym, która przez określone procedury i algorytmy działania mogłaby skutecznie reagować na wybrane, szczególnie niebezpieczne, przestępstwa.

Wydział jest jednostką operacyjno-procesową, prowadzącą zarówno rozpoznawanie operacyjne grup i środowisk przestępczych, jak również postępowania przygotowawcze od chwili zaistnienia przestępstwa, przez zatrzymanie i aresztowanie sprawców, do chwili wniesienia aktu oskarżenia do sądu wobec podejrzanych.

Zajmuje się zwalczaniem przestępstw i ściganiem ich sprawców, które określone w kodeksie karnym są aktami terroru oraz przestępstw, w których sposób działania sprawców wiąże się z zastraszaniem pokrzywdzonych, a więc wykazuje elementy terroru kryminalnego. W szczególności w zakres pracy wydziału wchodzi zwalczanie takich przestępstw, jak:

- umyślne spowodzenie zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w znacznych rozmiarach, mającego postać: eksplozji materiałów wybuchowych, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących; mówiąc inaczej chodzi o zamachy bombowe i chemiczne;
- zabójstwa przy użyciu materiałów wybuchowych i rozprzestrzeniowych substancji trujących, duszących lub parzących;
- usiłowanie dokonania wymienionych przestępstw;
- piractwo powietrzne lub wodne, tj. uprowadzenia samolotów lub statków żeglugi rzecznej;
- wyrabianie, przetwarzanie, posiadanie, posługiwanie się lub handlowanie materiałami wybuchowymi;
- umyślne zagrożenie środowiska naturalnego materiałami jądrowymi;
- umyślne skażenie środowiska naturalnego substancjami chemicznymi i radioaktywnymi zagrażającymi życiu i zdrowiu wielu osób;
- pozbawienie człowieka wolności ze szczególnym udręczeniem;
- czynna napaść na funkcjonariusza z użyciem broni palnej;
- branie i przetrzymywanie zakładnika, w tym uprowadzenia osób dla okupu;

- udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku przestępczym;
- wyrób, posiadanie i handel bronią palną i amunicją bez zezwolenia;
- rozbój przy skutkowym użyciu broni palnej;
- napady na konwoje pieniędzy;
- wymuszenia rozbójnicze mające postać haraczy oraz nowe zjawisko w Polsce, jakim jest tzw. terror spożywczy.

W dotychczasowej praktyce wydział prowadził i prowadzi czynności w wypadku większości wymienionych przestępstw. W okresie funkcjonowania jednostki nie było w Warszawie wypadków umyślnego zbrodniczego rozprzestrzenienia substancji chemicznych, zabójstwa przy użyciu materiałów wybuchowych, uprowadzenia statku powietrznego lub wodnego, zbrodniczego skażenia środowiska naturalnego.

Funkcjonariusze Wydziału ds. Terroru Kryminalnego prowadzą także działania wykrywcze oraz zabezpieczające w wypadkach uwiarygodnionych informacji o planowanych, jak dotąd domniemanych, zamachach terrorystycznych na placówki dyplomatyczne obcych państw usytuowane w Warszawie.

W celu usprawnienia i zapewnienia skuteczności podejmowanych działań opracowano w wydziale procedury współdziałania z innymi jednostkami policji oraz algorytmy postępowania w poszczególnych kategoriach zdarzeń. Na ich podstawie prowadzone są czynności dotyczące określonych przestępstw, zwłaszcza bezpośrednio po ich zaistnieniu.

W szczególności algorytmy te okazały się przydatne i skuteczne w takich przestępstwach, jak zamachy przy użyciu materiałów wybuchowych, branie i przetrzymywanie zakładników dla okupu, wymuszenia rozbójnicze, terror spożywczy.

Z racji swego charakteru i nałożonych zadań, wyeksponowanych w postaci prowadzenia czynności operacyjnych oraz prowadzenia postępowań przygotowawczych, wydział jest podzielony na następującą jednostki wykonawcze:

- *sekcja ds. aktów terroru* – zajmuje się ustalaniem sprawców: zamachów z użyciem materiałów wybuchowych, substancji chemicznych lub materiałów jądrowych, wyrabiania, gromadzenia i handlu materiałami wybuchowymi oraz bronią palną i amunicją, przestępstw przeciwko środowisku naturalnemu, rozpoznawaniem konstruktorów urządzeń wybuchowych;

- *sekcja operacyjno-rozpoznawcza* – zajmuje się rozpoznawaniem środowisk i grup przestępczych oraz ustalaniem sprawców piractwa powietrznego lub wodnego, pozbawiania wolności ze szczególnym udręczeniem, czynnej napaści na funkcjonariusza, brania i przetrzymywania zakładników, rozbojów, haraczy, *terroru spożywczego*;

- *sekcja dochodzeniowo-śledcza* – prowadzi postępowania przygotowawcze we wszystkich wymienionych kategoriach zdarzeń.

W ostatnich latach dosyć powszechną metodą zdobywania pieniędzy przez świat przestępczy stały się wymuszenia rozbójnicze w formie haraczy od kupców, właścicieli zakładów usługowych, przedsiębiorców, agencji towarzyskich. W większości przestępstwa te są dokonywane przez członków zorganizowanych grup przestępczych. Na tego typu przestępczość szczególnie narażone są duże ośrodki miejskie. W Warszawie także ścierają się sfery wpływów zorganizowanych gangów. Efektem tego są wymuszenia rozbójnicze o charakterze porachunkowym. Działania sprawców wymuszeń polegające na straszeniu psychicznym ofiar, nierzadko połączone z niszczeniem mienia, w tym podpalenia, powodują, iż ofiary czują się sterroryzowane i w pewnym sensie ubezwłasnowolnione przez oprawców.

Dotychczasowe efekty pracy wydziału potwierdzają słuszność decyzji o jego powołaniu. Skuteczność działania, procent wykrywalności, oscylują w przypadku tej jednostki organizacyjnej KSP w granicach prawie 100%.

2.2. *Urząd Ochrony Państwa i Wojskowe Służby Informacyjne*

Wymienione w tytule podrozdziału instytucje określane są powszechnie jako *służby specjalne*, co jest odniesieniem do wywiadu i kontrwywiadu. W wielu państwach, w tym również w Polsce, ze względu na obszar swojego działania dzieli się je na cywilne i wojskowe. Zazwyczaj cywilne służby specjalne funkcjonują w strukturach resortu spraw wewnętrznych²⁸.

Generalnie do zadań wywiadu należy pozyskiwanie informacji o świecie zewnętrznym, otoczeniu państwa, nie zawsze mu przyjaznym, rywalizującym z nim na różnych płaszczyznach, w tym politycznej, ideologicznej i militarnej. Zadaniem kontrwywiadu jest natomiast ochrona organizmu państwowego przed penetracją obcych służb specjalnych²⁹, a także innych grup i organizacji, które poprzez swoją działalność mogą zagrażać bezpieczeństwu państwa, mogą wpływać destrukcyjnie na jego funkcjonowanie. Do nich z całą pewnością należą grupy terrorystyczne.

W naszym kraju służbami specjalnymi są UOP – Urząd Ochrony Państwa, oraz WSI – Wojskowe Służby Informacyjne. Powołano je w 1990 roku mocą ustaw o:

- **Urzędzie Ochrony Państwa**³⁰ – rozdział I, art. 1 punkt 1, stanowi, że: *centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach bezpieczeństwa państwa i ochrony jego porządku konstytucyjnego jest Szef Urzędu Ochrony Państwa*. Punkt 2 powyższego artykułu określa zadania szefa UOP jako:

1. rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niezależność, całość i międzynarodową pozycję państwa;

²⁸ A. Żebrowski, M. Żmigrodzki, J. Babula, *Rola służb specjalnych w siłach zbrojnych*, Kraków 1999, s. 8.

²⁹ Tamże, s. 9.

³⁰ Ustawa z 6.04.1990 roku o Urzędzie Ochrony Państwa, DzU nr 30, poz. 180 (z późniejszymi zmianami).

2. zapobieganie i wykrywanie przestępstw szpiegostwa i **terroryzmu** oraz innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa oraz ściganie ich sprawców;

3. zapobieganie i wykrywanie przestępstw godzących w podstawy ekonomiczne państwa i ściganie ich sprawców;

4. zapobieganie i wykrywanie przestępstw o charakterze lub zasięgu międzynarodowym, w tym nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi, psychotropowymi lub materiałami jądrowymi i promieniotwórczymi oraz ściganie ich sprawców;

5. rozpoznawanie i przeciwdziałanie naruszeniom tajemnicy państwowej;

6. przygotowanie dla najwyższych organów władzy i administracji państwowej informacji i analiz istotnych dla bezpieczeństwa państwa;

7. kryptograficzną ochronę wiadomości stanowiących tajemnice państwową i służbową, przekazywanych przez techniczne środki łączności na potrzeby organów administracji państwowej i państwowych instytucji finansowych i gospodarczych;

• **powszechnym obowiązku obrony**³¹ -- art. 15 punkt 1 brzmi: *Wojskowe służby informacyjne wykonują zadania związane z rozpoznawaniem i przeciwdziałaniem zagrożeniom godzącym w obronność Państwa oraz naruszeniom tajemnicy państwowej w zakresie obronności, jak również przygotowują dla organów państwowych informacje i analizy istotne dla obronności Państwa.*

Do 1997 roku Urząd Ochrony Państwa funkcjonował w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, od tegoż roku został ze struktur tych wyłączony i podporządkowany bezpośrednio premierowi. Wojskowe Służby Informacyjne podlegają pod Ministerstwo Obrony Narodowej³².

Podstawową konsekwencją przełomu 1989 roku jest usytuowanie służb specjalnych w systemie organów państwa, poddanych demokratycznej kontroli. W krajach demokratycznych służby te spełniają

³¹ Ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, DzU nr 4, poz. 16 (z późniejszymi zmianami).

³² A. Żebrowski, M. Żmigrodzki, J. Babuła, *Rola służb...*, wyd. cyt., s. 8 – 9.

szereg różnych funkcji. Na plan pierwszy wysuwa się tu rola informacyjna, której istotą jest rozpoznawanie zagrożeń dla konstytucyjnych organów państwa. Funkcja ta, jako pierwszoplanowa dyrektywa, wyznacza wspieranie polityki państwa w celu podnoszenia jego rangi i znaczenia międzynarodowego. Istotną sferą aktywności służb specjalnych jest także ochrona organów państwa przed możliwym negatywnym oddziaływaniem obcych służb specjalnych, ale także organizacji, których działalność wskazuje na charakter przestępczy (w tym między innymi organizacji mafijnych i terrorystycznych – zewnętrznych i rodzimych), tak w rozumieniu przepisów prawa polskiego, jak również norm prawa międzynarodowego. W tym sensie można mówić zarówno o funkcji ochronnej (prewencyjnej) służb specjalnych, jak i o rosnącym znaczeniu funkcji wykrywczej (dochodzeniowo-śledczej), związanej z przeciwdziałaniem zorganizowanej przestępczości³³.

Sprawne i niezakłócone funkcjonowanie służb specjalnych w każdym współczesnym państwie, ma kolosalne znaczenie dla jego bezpieczeństwa. Dlatego też kolejne wstrząsy polityczne, jakim poddawane są nasze służby specjalne, nie sprzyjają atmosferze prawidłowego wykonywania postawionych przed nimi zadań. Należy mieć nadzieję, że sytuacja ta w najbliższym czasie diametralnie się poprawi.

2.3. Biuro Ochrony Rządu

Ważne osobistości życia publicznego z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, takie jak prezydent, premier, ministrowie, szef banku centralnego itp., należą do grupy wysokiego ryzyka stania się obiektem zamachu terrorystycznego.

Niektóre organizacje terrorystyczne stawiają sobie za cel eliminację takich osób. Wiedza, że pozbawienie życia lub poważne zranienie przedstawiciela władz pociąga za sobą poważne reperkusje polityczne

³³ G. Mosur i inni, *Służby specjalne RP. Prawne aspekty cywilnego nadzoru*, Warszawa 1997, s. 6.

zarówno wewnątrz państwa, jak też może stać się podstawą do poważnych implikacji międzynarodowych.

Każdy kraj na świecie posiada odpowiednie służby przeznaczone do fizycznej ochrony przedstawicieli swoich władz oraz ochrony mężów stanu odwiedzających dane państwo.

W Polsce za bezpieczeństwo prezydenta oraz rządu odpowiada jednostka wojskowa – Biuro Ochrony Rządu, podległa Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji³⁴. Do zadań BOR należy między innymi:

- ochrona prezydenta w kraju i poza jego granicami;
- ochrona premiera i członków rządu w kraju i poza jego granicami;
- ochrona innych osób zajmujących kluczowe (kierownicze) stanowiska w państwie w kraju i poza jego granicami;
- fizyczna ochrona siedziby prezydenta;
- fizyczna ochrona budynku parlamentu;
- fizyczna ochrona budynków rządowych;
- ochrona oficjalnych, a w razie potrzeby nieoficjalnych, delegacji przedstawicieli władz państwowych państw obcych.

BOR realizuje swoje zadania w ramach szeroko pojętych działań antyterrorystycznych, a są to: *przedsięwzięcia obronne obejmujące działania wywiadowcze i kontrwywiadowcze zapewniające zmniejszenie wrażliwości ludzi i obiektów na działania terrorystyczne do ograniczonego użycia lokalnych sił zbrojnych włącznie. Obejmują one działania i udział wyspecjalizowanego personelu ochronnego w celu uniemożliwienia niepowołanym osobom dostępu do ochranianego wyposażenia, instalacji, materiałów i dokumentów, a także ochronę przed szpiegostwem, sabotażem, uszkodzeniem i kradzieżą. W skład tych działań wchodzi również ochrona osób. Realizowana jest ona poprzez fizyczne prowadzenie działań ochronnych oraz uświadomienie*

³⁴ Podległość ta jest tymczasowa. W chwili zamknięcia prac nad niniejszą publikacją nie zapadły ostateczne decyzje o przekazaniu podległości BOR – Policji, czy też utworzenia na podstawie odpowiedniej ustawy samodzielnej jednostki centralnej, podległej premierowi – na podobnych zasadach jak UOP.

*chronionym drogą praktycznych treningów zagrożenia atakami terrorystycznymi*³⁵. Ten typ działań należy zaliczyć do obszaru prewencji antyterrorystycznej.

2.4. Siły zbrojne

System obrony Rzeczypospolitej Polskiej tworzą elementy organizacyjne, ludzkie i materiałowe, działające na rzecz obrony państwa, wzajemnie ze sobą powiązane i współdziałające tak, by tworzyć najefektywniejsze warunki integracji potencjału obronnego z odpowiednio przygotowaną administracją i gospodarką oraz zorganizowanym i przygotowanym do obrony społeczeństwem. W systemie obrony RP można wyróżnić trzy główne elementy: *siły zbrojne, układ pozamilitarny, system kierowania obronnością państwa*. Siły zbrojne przeznaczone są do militarnej obrony państwa, składają się z: *wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej*³⁶.

Siły zbrojne RP są podstawowym elementem systemu obronności państwa. Służą ochronie niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic. W ramach tej funkcji wykonują zadania wynikające ze Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej, skonkretyzowane w Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej i stosowanych w narodowych i sojuszniczych planach operacyjnych. Działając w narodowym systemie obronności i systemie sojuszniczym, siły zbrojne RP są przygotowane do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych:

1. zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze);

³⁵ S. Kulczyński, R. Kwećka, *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, AON Warszawa 1997, s. 73.

³⁶ *Wojsko Polskie – informator '95*, Warszawa 1995, s. 33.

2. zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych);

3. zadań stabilizujących w czasie pokoju.

Ponadto siły zbrojne RP są gotowe do udziału w reagowaniu na zagrożenia pozamilitarne³⁷.

Siły zbrojne nadal sprawują, we współczesnych państwach, funkcję gwaranta stabilności zewnętrznej i wewnętrznej. Dlatego też w sytuacjach poważnego zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa mogą one stać się elementem wykorzystanym przez władze do zapewnienia bezpieczeństwa. Jest to jakościowo nowa funkcja sił zbrojnych we współczesnych realiach polityczno-militarnych. Źródła zagrożeń mają swoje zewnętrzne lub wewnętrzne korzenie, i takie też podłoże może mieć zagrożenie naszego kraju ze strony terroryzmu.

Można przytoczyć wiele przykładów używania wojska do przedsięwzięć antyterrorystycznych na świecie. Siły zbrojne Włoch, Hiszpanii, Francji czy też Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, biorą udział zarówno w defensywnych (antyterrorystycznych) tego typu działaniach, jak też ofensywnych (kontrterrorystycznych).

W Polsce nie było dotychczas potrzeby wykorzystywania sił wojska do walki z terroryzmem czy też bandytyzmem. Gdyby jednakże taka konieczność zaistniała, to w Wojsku Polskim jednostki, które mogłyby realizować takie zadania, funkcjonują w ramach obrony terytorialnej kraju. Wynika to z przeznaczenia tego rodzaju sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do zwalczania grup dywersyjnych, jakie mogłyby działać na terenie Polski.

Obrona terytorialna jest jedną z form prowadzenia przez państwo obrony powszechnej i obejmuje przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne, techniczno-obronne i szkoleniowe, mające na celu przygotowanie określonych sił i środków do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych, prowadzenia działań bojowych oraz ratowniczych. Prowadzona jest na terytorium całego kraju. Wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe realizują proces szkolenia, dowodzenia

³⁷ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* – przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.05.2000 r.

jednostkami wojsk OT poprzez komendy garnizonów i inne rejonowe komendy dowodzenia. Organizują też współdziałanie z wojewódzkimi komitetami obrony w zakresie wykorzystania sił i środków pozamilitarnych, jak też współdziałania z tymi siłami w sytuacjach tego wymagających³⁸.

Terroryzm polityczny, jak też przestępczość, zwłaszcza ta zorganizowana, są uznawane współcześnie za jedno z głównych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Swoboda podróży, wrażliwość i właściwie bezbronność infrastruktury i społeczeństwa wobec działań terrorystycznych, w których stosuje się między innymi podkładanie ładunków wybuchowych i zdalne ich detonowanie, stwarzają olbrzymie potrzeby wsparcia wojskowego działań czy operacji antyterrorystycznych prowadzonych przez Policję, UOP i Straż Graniczną. Charakter ochronno-obronny tych działań powoduje, że można w nich wykorzystać wojska Obrony Terytorialnej³⁹.

Do formacji wojskowych, które z racji swego przeznaczenia i zadań, oprócz wymienionych powyżej wojsk obrony terytorialnej, mogą być użyte w działaniach antyterrorystycznych, należy 1. Pułk Specjalny.

Przeznaczony on jest do prowadzenia działań specjalnych w operacyjno-strategicznych obszarach zainteresowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Sztabu Generalnego Wojska Polskiego). Działania specjalne pułku obejmują prowadzenie⁴⁰:

- rozpoznania specjalnego;
- działań dywersyjnych;
- działań niekonwencjonalnych.

W ramach ostatniego zakresu zadań, prowadzonych na zasadach określonych dla działań nieregularnych, obejmujących przedsięwzięcia wspomagające realizację planu walki wojsk operacyjnych, a także niesienie pomocy humanitarnej podczas konfliktów i kataklizmów

³⁸ *Działania taktyczne wojsk lądowych*, red. Z. Ścibiorek, Warszawa 1996, s. 160.

³⁹ R. Jakubczyk, J. Marczak, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI wieku*, Warszawa 1998, s. 62.

⁴⁰ *Przeznaczenie, zadania, struktury organizacyjne, szkolenie i funkcjonowanie w czasie „W” i „P” 1. Pułku Specjalnego*, AON Warszawa 1998, s. 3.

w okresie pokoju, zagrożenia i wojny, pułk może realizować: *działania osłonowe, opóźniające, ochronno-obronne, prewencyjne, przeciwdywersyjne i antyterrorystyczne, prowadzone w ugrupowaniu i na zapleczu wojsk własnych*⁴¹.

Oprócz wyżej wymienionych rodzajów jednostek wojskowych, które mogłyby realizować zadania antyterrorystyczne, w siłach zbrojnych RP znajduje się Wojskowa Formacja Specjalna GROM przeznaczona do działań kontrterrorystycznych, obejmujących: *wszelkie akcje i przedsięwzięcia realizowane przez cywilne i wojskowe instytucje rządowe mające zapobiegać, powstrzymać lub stanowić odpowiedź na akt terroru. Zadaniem jednostek przeznaczonych do prowadzenia tychże działań jest wykorzystywanie zdolności do zapobiegania i likwidacji wszelkich aktów terroru. Mogą one obejmować takie przedsięwzięcia, jak: uwalnianie zakładników, odzyskiwanie ważnych materiałów będących w posiadaniu terrorystów, niszczenie organizacji i grup terrorystycznych*⁴². Dokładniejszy opis historii i przeznaczenia powyższej jednostki znajduje się w rozdziale trzecim niniejszej książki.

Z uwagi na jakościowo nowy charakter sił zbrojnych RP, przynależność do Paktu Północnoatlantyckiego i wynikających z tego zobowiązań, muszą one być przygotowane do prowadzenia działań antyterrorystycznych. Mogą one się bowiem spotkać z zagrożeniem ze strony organizacji terrorystycznych, wykonując zadania podczas misji na terytorium obcego państwa, podczas misji w ramach międzynarodowych sił wojskowych, zarówno pod egidą NATO, jak też Organizacji Narodów Zjednoczonych. Przygotowanie do podjęcia właściwej reakcji wobec takiego zagrożenia jest potrzebą chwili i praktycznie niezbędnym wymogiem do tego, aby nasze siły zbrojne były dostosowane do standardów natowskich.

⁴¹ Tamże, s. 4.

⁴² S. Kuleczyński, R. Kwećka, wyd. cyt., s. 78.

2.5. Uregulowania prawno-karne w walce z terroryzmem

2.5.1. Prawo karne

Polski kodeks karny⁴³ nie definiuje pojęcia przestępstwa terroryzmu. Diametralnie odwrotnie niż to miało miejsce w poprzednim kodeksie, obowiązującym do końca 1997 roku. Tego typu rozwiązanie, w sytuacji gdy precyzyjne zdefiniowanie tego zjawiska nie jest praktycznie możliwe, ma bardzo pragmatyczny wymiar.

Kodeks karny przewiduje natomiast karalność za szereg przestępstw umyślnych, które mogą być następstwem lub też same w sobie stanowią naruszenie prawa w wyniku działań terrorystycznych. Zawarte są one w następujących rozdziałach kodeksu⁴⁴:

1) XVI – *Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*:

• Art. 118 § 1. *Kto, w celu wyniszczenia w całości albo części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy, podlega karze (...)*⁴⁵;

• Art. 119 § 1. *Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze (...)*⁴⁶;

• Art. 120. *Kto stosuje środek masowej zagłady zakazany przez prawo międzynarodowe, podlega karze (...)*⁴⁷;

⁴³ Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, DzU nr 88, poz. 553; sprost. DzU nr 128, poz. 840; zm. DzU nr 160, poz. 1083.

⁴⁴ S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 110 – 111.

⁴⁵ Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, DzU nr 88, poz. 553; sprost. DzU nr 128, poz. 840; zm. DzU nr 160, poz. 1083.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Tamże.

• Art. 121 § 1. *Kto, wbrew zakazom prawa międzynarodowego lub przepisom ustawy, wytwarza, gromadzi, nabywa, przechowuje, przewozi lub przesyła środki masowej zagłady lub środki walki bądź prowadzi badania mające na celu wytwarzanie lub stosowanie takich środków, podlega karze (...)*⁴⁸.

2) XVII – Przepęstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej:

• Art. 127 § 1. *Kto, mając na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie obszaru lub zmianę przemocą konstytucyjnego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje w porozumieniu z innymi osobami działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu, podlega karze (...)*⁴⁹;

• Art. 128 § 1. *Kto, w celu usunięcia przemocą konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu, podlega karze (...)*⁵⁰.

3) XVIII – Przepęstwa przeciwko obronności:

• Art. 140 § 1. *Kto, w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, dopuszcza się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczy lub uszkadza obiekt albo urządzenie o znaczeniu obronnym, podlega karze (...)*⁵¹.

4) XIX – Przepęstwa przeciwko życiu i zdrowiu:

• Art. 148 § 1. *Kto zabija człowieka, podlega karze (...), a także § 2. pkt 2 – w związku z wzięciem zakładnika (...), oraz pkt 4 – z użyciem broni palnej lub materiałów wybuchowych, podlega karze (...)*⁵²;

• Art. 160 § 1. *Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze (...)*⁵³.

5) XX – Przepęstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu:

• Art. 163 § 1. *Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu i zdrowiu wielu osób albo mieniu o wielkich rozmiarach, mające po-*

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Tamże.

⁵³ Tamże.

stać: (...) pkt 3 – eksplozji materiałów wybuchowych lub palnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących (...) pkt 4 – gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego (...), podlega karze (...) ⁵⁴;

- Art. 164 § 1. Kto sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo zdarzenia określonego w art. 163 § 1, podlega karze (...) ⁵⁵;

- Art. 165 § 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach: (...), pkt 3 – powodując uszkodzenie lub unieruchomienie urządzenia użyteczności publicznej, w szczególności urządzenia dostarczającego wodę, światło, ciepło, gaz, energię albo urządzenia zabezpieczającego przed nastąpieniem niebezpieczeństwa powszechnego lub służącemu do jego uchylenia (...), pkt 4 – zakłócając, uniemożliwiając lub w inny sposób wpływając na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przesyłanie informacji (...), podlega karze (...) ⁵⁶;

- Art. 166 § 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze (...) ⁵⁷;

- Art. 167 § 1. Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mienia znacznej wartości (...), § 2 (...) kto niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku urządzenie nawigacyjne albo uniemożliwia jego obsługę, jeżeli ma to zagrażać bezpieczeństwu osób, podlega karze (...) ⁵⁸;

- Art. 168. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 163, podlega karze (...) ⁵⁹.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże.

6) **XXI – Przepięstwa przeciwko bezpieczeñstwu w komunikacji:**

• Art. 173. § 1. *Kto sprowadza katastrofę w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym zagrażającą życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, podlega karze (...)*⁶⁰;

• Art. 175. *Kto czyni przygotowania do przestęstwa określonego w art. 173 § 1, podlega karze (...)*⁶¹.

7) **XXIII – Przepięstwa przeciwko wolności:**

• Art. 189 § 1. *Kto pozbawia człowieka wolności (...), a także § 2 – Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni lub łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze (...)*⁶².

8) **XXIX – Przepięstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego:**

• Art. 223. *Kto, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami lub używając broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego albo osobę do pomocy mu przybraną podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega karze (...)*⁶³.

9) **XXX – Przepięstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości:**

• Art. 232. *Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności sądu, podlega karze (...)*⁶⁴.

10) **XXXII – Przepięstwa przeciwko porządkowi publicznemu:**

• Art. 252 § 1. *Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się, podlega karze (...)*⁶⁵.

11) **XXXIII – Przepięstwa przeciwko ochronie informacji:**

• Art. 269 § 1. *Kto, na komputerowym nośniku informacji niszczy, uszkadza, usuwa lub zmienia zapis o szczególnym znaczeniu dla*

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże.

obronności kraju, bezpieczeństwa w komunikacji, funkcjonowania administracji rządowej, innego organu państwowego lub administracji samorządowej albo zakłóca lub uniemożliwia automatyczne gromadzenie lub przekazywanie takich informacji, podlega karze (...) ⁶⁶.

12) XXXV – **Przestępstwa przeciwko mieniu:**

• Art. 281. *Kto w celu utrzymania w posiadaniu zabranej rzeczy, bezpośrednio po dokonanej kradzieży, używa przemocy wobec osoby lub grozi natychmiastowym jej użyciem albo doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności podlega karze (...) ⁶⁷;*

Prawo karne, nie określając przestępstwa terroryzmu, nie definiuje pojęcia **organizacji terrorystycznej**. Wprowadza natomiast odpowiedzialność karną za kierowanie, a także uczestnictwo w **organizacji przestępczej**. Organizacja terrorystyczna jest wszakże niczym innym jak **zorganizowaną grupą przestępczą lub związkiem przestępczym o charakterze zbrojnym**.

Art. 258 § 1 kodeksu karnego, mówi: *Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstw, podlega karze (...), a w § 2 zaostroża odpowiedzialność karną: Jeżeli grupa albo związek określony w § 1 ma charakter zbrojny, sprawca podlega karze (...), natomiast w § 3 odnosi się do zakładania lub kierowania taką grupą: Kto grupę albo związek określony w § 1 lub 2 zakłada lub taką grupą albo takim związkiem kieruje, podlega karze (...) ⁶⁸.*

Bardzo istotnym narzędziem w walce z terroryzmem (przestępczością zorganizowaną) jest instytucja **świadka koronnego** ⁶⁹, oznaczającego *sprawcę czynu, który za określone obietnice co do poniesienia ścigania go lub złagodzenia odpowiedzialności, zdecyduje się złożyć zeznanie obciążające innych współuczestników lub sprawców,*

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Ustawa z dnia 25.06.1997 r. o świadku koronnym, DzU nr 114, poz. 738, zm. DzU nr 160, poz. 1083 (z późn. zmianami).

będących z założenia groźniejszymi niż on przestępcami⁷⁰, a także świadka *incognito* – jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach, świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy danych osobowych świadka⁷¹. Do obu tych instytucji należy jeszcze dodać **zakup kontrolowany**, czyli czynności operacyjno-roz-poznawcze zmierzające do sprawdzenia uzyskanych wcześniej, wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz wykrycia sprawców i uzyskanych dowodów, mogą polegać na dokonaniu w sposób niejawnym nabycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa (...) ⁷².

2.5.2. Ochrona osób i mienia

W demokratycznym państwie prawa zapewnienie bezpieczeństwa staje się również troską obywateli. Środki represyjne oraz rola aparatu państwowego ulegają znacznemu ograniczeniu – w odróżnieniu od państwa totalitarnego. Ma to na celu zapewnienie nienaruszalności wolności i praw osobistych obywateli⁷³. Dlatego też w krajach demokratycznych działają komercyjne służby ochrony.

Rozwój ekonomiczny kraju, powstawanie rozwiniętego sektora bankowego, nowych przedsiębiorstw, a przy tym stale wzrastająca przestępczość w Polsce – te i inne zmienne w naturalny sposób zrodziły zapotrzebowanie na agencje (firmy) oferujące usługi ochroniarskie.

Ich działalność jest uregulowana aktem prawnym o randze ustawy⁷⁴, według której ochrona to: *działania mające na celu zapewnienie*

⁷⁰ Zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 1998, s. 1266.

⁷¹ Zob. Art. 184 § 1 Ustawy z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego, DzU nr 89, poz. 555 (z późn. zmianami).

⁷² Art. 19 „a” Ustawy o Policji, wyd. cyt.

⁷³ Z. T. Nowicki, *Ochrona osób i mienia*, Toruń 1999, s. 19.

⁷⁴ Ustawa z 22.08.1997 r. o ochronie osób i mienia, DzU nr 114, poz. 740.

życia, zdrowia i nietykalności osobistej oraz zapobieganie przestępstwom i wykroczeniom przeciwko mieniu, a także przeciwdziałające powstaniu szkód wynikających z tych zdarzeń oraz nie dopuszczające do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony⁷⁵.

Działalność ochrony ma więc na celu niedopuszczenie do dokonania bezprawnego zamachu (w tym o charakterze terrorystycznym) na dobro chronione (osobę, dobra osobiste lub mienie), a także podjęcie skutecznych działań, w sytuacji gdy zamachu takiego dokonano.

Ustawa umożliwia podjęcie ochrony na życzenie osoby zainteresowanej, a w art. 5 zostały wymienione **obszary, obiekty i urządzenia podlegające obowiązkowej ochronie**. Należą do nich:

1. Obszary, obiekty i urządzenia ważne dla obronności, interesu gospodarczego państwa, bezpieczeństwa publicznego i innych ważnych interesów państwa podlegają obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub zabezpieczenie techniczne.

2. Do obszarów, obiektów i urządzeń, o których mowa w ust. 1, należą:

1) w zakresie obronności państwa w szczególności:

a) zakłady produkcji specjalnej oraz zakłady, w których prowadzone są prace naukowo-badawcze lub konstruktorskie w zakresie takiej produkcji;

b) zakłady produkujące, remontujące i magazynujące uzbrojenie, urządzenia i sprzęt wojskowy;

c) magazyny rezerw państwowych.

2) w zakresie ochrony interesu gospodarczego państwa w szczególności:

a) zakłady mające bezpośredni związek z wydobywaniem surowców mineralnych o strategicznym znaczeniu dla państwa;

b) porty morskie i lotnicze;

c) banki i przedsiębiorstwa wytwarzające, przechowujące bądź transportujące wartości pieniężne w znacznych ilościach.

⁷⁵ Z. T. Nowicki, wyd. cyt., s. 19

3) w zakresie bezpieczeństwa publicznego:

a) zakłady, obiekty i urządzenia mające istotne znaczenie dla funkcjonowania aglomeracji miejskich, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności elektrownie i ciepłownie, ujęcia wody, wodociągi i oczyszczalnie ścieków;

b) zakłady stosujące, produkujące lub magazynujące w znacznych ilościach materiały jądrowe, źródła i odpady promieniotwórcze, materiały toksyczne, odurzające, wybuchowe bądź chemiczne o dużej podatności pożarowej lub wybuchowej;

c) rurociągi paliwowe, linie energetyczne i telekomunikacyjne, zapory wodne i śluzy oraz inne urządzenia znajdujące się w otwartym terenie, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, środowiska albo spowodować poważne straty materialne.

4) w zakresie ochrony ważnych interesów państwa w szczególności:

a) zakłady o unikalnej produkcji gospodarczej;

b) obiekty i urządzenia telekomunikacyjne, pocztowe oraz telewizyjne i radiowe;

c) muzea i inne obiekty, w których zgromadzone są dobra kultury narodowej;

d) archiwa państwowe.

Powagi, z jaką traktuje się możliwość realnego zagrożenia terroryzmem w naszym kraju, w kontekście zadań dla komercyjnych firm ochroniarskich, dowodzą zapisy w rozporządzeniu⁷⁶ ministra spraw wewnętrznych i administracji dotyczącym szkolenia pracowników tychże firm. W rozdziale zatytułowanym: *Minimalny zakres progra-*

⁷⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7.08.1998 r. w sprawie rodzajów dyplomów i świadectw wydawanych przez szkoły i inne placówki oświatowe, które potwierdzają uzyskane specjalistyczne kwalifikacje w zakresie osób i mienia, minimalnego zakresu programów kursów pracowników ochrony fizycznej pierwszego i drugiego stopnia oraz zakresu obowiązujących tematów egzaminów i trybu ich składania, składu komisji egzaminacyjnej i sposobu przeprowadzania egzaminu, DzU nr 113, poz. 731.

mów kursów dla osób ubiegających się o licencję pracownika ochrony fizycznej drugiego stopnia⁷⁷, w bloku tematycznym X – Pojęcie terroryzmu. Cele i metody działań terrorystycznych, ujęto następujące tematy z zakresu terroryzmu:

- terroryzm – początki i jego rozwój;
- zabezpieczenie karnoprawne przy zwalczaniu terroryzmu w Polsce i na świecie;
- motywy działań terrorystycznych;
- przykładowe działania sprawców zamachów terrorystycznych.

Na realizację powyższej tematyki przewidziano w ramach wykładów, seminariów i zajęć praktycznych co najmniej 60 godzin.

⁷⁷ Są to osoby kierujące działalnością komercyjnych agencji ochrony.

3. Polskie formacje kontrterrorystyczne

3.1. Samodzielne pododdziały antyterrorystyczne policji

Pierwszy pododdział antyterrorystyczny w Polsce utworzono w 1976 roku na mocy decyzji ministra spraw wewnętrznych⁷⁸. Jednostkę utworzono na podstawie wzorców fińskich⁷⁹. Rok wcześniej delegacja polskiego MSW była z wizytą w Finlandii, gdzie została jej zaprezentowana jednostka antyterrorystyczna *Niedźwiedź*. Główną przesłanką, która zadecydowała o powstaniu pododdziału była fala aktów terrorystycznych, jaka przeszła przez kraje europejskie. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie mogło przejść obojętnie obok tych wydarzeń. Wyciągnięto wnioski, że również Polska może stać się miejscem ataku terrorystów. Aby się przygotować na ewentualną odpowiedź terrorystom, postanowiono utworzyć milicyjną jednostkę specjalną.

Tworzenie nowego pododdziału podzielono na trzy etapy⁸⁰. W pierwszym etapie Wydział Kadr KSMO wytypował funkcjonariuszy, którzy spełniali następujące kryteria:

- mężczyźni, sprawni fizycznie;
- młodzi;
- nie karani dyscyplinarnie;
- posiadający odpowiednie cechy psychofizyczne.

⁷⁸ Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych z 28.02.1976 r. w sprawie utworzenia Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji do zwalczania aktów przemocy.

⁷⁹ K. Jałoszyński, *Krajowe pododdziały antyterrorystyczne – historia i dzień dzisiejszy*, „Policja” 2000, nr 1 – 2, s. 98 – 102.

⁸⁰ J. Pawlik, M. Żywczyk, *Organizacja i przeznaczenie pododdziałów specjalnych MO*, Warszawa 1985, s. 5.

Po wstępnej selekcji wytypowano 300 kandydatów, których poddano drugiemu etapowi weryfikacji – sprawdzianowi wydolności fizycznej i strzeleckiej. Egzamin składał się z następujących konkurencji:

- bieg na 100 metrów;
- wejście na 6-metrową linę siłą rąk;
- strzelanie dokładne oraz z dobiegiem (100 metrów) i wymianą magazynka.

Trzeci etap, do którego zakwalifikowano 100 funkcjonariuszy, polegał na przeprowadzeniu z kandydatami rozmów kwalifikacyjnych. Ostatecznie po rozmowach powstał pododdział w sile 47 milicjantów.

Jednostka, zgodnie z decyzją ministra, przeznaczona była do:

- zwalczania zagrożeń aktami terroru;
- prowadzenia pościgów i zatrzymywania niebezpiecznych przestępców;
- działania podczas likwidacji zbiorowego zagrożenia lub naruszenia porządku publicznego;
- akcji ratowniczych w przypadku klęsk żywiołowych;
- wspierania taktycznego takich jednostek MSW, jak: Biuro Ochrony Rządu, ogniwa kryminalne oraz dochodzeniowo-sędzicze Milicji Obywatelskiej, Straż Pożarna, Wojska Ochrony Pogranicza.

Obszar odpowiedzialności terytorialnej wydziału obejmował Warszawę oraz cały kraj.

W 1978 roku podjęto decyzję o utworzeniu ogniw wspierających Wydział Zabezpieczenia. Przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej w Łodzi, Gdańsku, Katowicach, Szczecinie, Poznaniu, Krakowie i we Wrocławiu powstały plutony specjalne. Powstały one na podstawie decyzji Komendanta Głównego Milicji⁸¹. Pododdziały te przeznaczone były do działań, w których wymagany był wysoki poziom wyszkolenia i sprawności psychofizycznej, a w szczególności:

⁸¹ Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 1.03.1978 r. w sprawie powołania w wydzielonych Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej Plutonów Specjalnych.

- prowadzenia pościgów i zatrzymywania niebezpiecznych przestępców;
- działań podczas poważnego zagrożenia lub naruszenia porządku publicznego;
- prowadzenia milicyjnych operacji prewencyjno-represyjnych;
- podczas klęsk żywiołowych, katastrof i innych wydarzeń nadzwyczajnych;
- wspierania działań Wydziału Zabezpieczenia KSMO.

Obszar odpowiedzialności terytorialnej plutonu specjalnego obejmował:

- działania na terenie własnego województwa;
- działania na obszarze wydzielonych planem KGMO województw sąsiednich.

W lipcu 1980 roku Komendant Główny MO powołał we wszystkich pozostałych województwach przy jednostkach ZOMO drużyny specjalne⁸². Jak się później okazało, była to decyzja podjęta pochopnie. Tak małe ogniwa specjalne nie mają racji bytu. W większości województw były one specjalne tylko z nazwy. Brak odpowiedniego zaplecza szkoleniowego, kadry instruktorskiej, wykorzystywanie milicjantów tych drużyn do normalnej służby patrolowej uniemożliwiały prawidłowe przygotowanie ich do wykonywania zadań o charakterze specjalnym. W styczniu 1985 roku podjęto decyzję o rozwiązaniu drużyn specjalnych⁸³.

W miejsce dwóch drużyn powołano plutony specjalne: w Rzeszowie⁸⁴ i w Białymstoku⁸⁵. Wiązało się to z koncepcją równomiernego nasycenia kraju pododdziałami specjalnymi Milicji Obywatelskiej.

⁸² Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 19.07.1980 r. w sprawie utworzenia Drużyn Specjalnych w Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej.

⁸³ Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 7.01.1985 r. w sprawie rozwiązania Drużyn Specjalnych przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej.

⁸⁴ Zarządzenie Organizacyjne nr 021/Org., Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27.03.1985 r. w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie.

Skomplikowana sytuacja społeczno-polityczna na początku lat osiemdziesiątych w Polsce spowodowała liczne przypadki uprowadzeń samolotów PLL LOT na rejsach krajowych, jako środka emigracji do krajów Europy Zachodniej w celu otrzymania azylu politycznego. W latach 1980 – 1982 miało miejsce osiem udanych uprowadzeń samolotów oraz dwanaście udaremnionych usiłowań.

Bezpośrednim skutkiem powstałej sytuacji była zmiana struktury organizacyjnej Wydziału Zabezpieczenia⁸⁶. Zgodnie z rozkazem organizacyjnym powiększono stan etatowy wydziału z 47 do 237 funkcjonariuszy. Powstało tzw. *skrzydło LOT*, liczące 140 milicjantów, którego zadaniem była ochrona przed uprowadzeniami statków powietrznych PLL LOT na rejsach krajowych. Zadanie to wykonywały 2 – 3 osobowe patrole specjalne na pokładzie samolotu.

W 1984 roku Minister Spraw Wewnętrznych wydał Zarządzenie 0054/84⁸⁷, w którym obowiązek fizycznego zwalczania terroryzmu nałożył na Milicję Obywatelską.

Przepisem wykonawczym do zarządzenia była Decyzja 001/85 Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej⁸⁸, w szczególności sposób regulowała funkcjonowanie, zasady uruchamiania do działań oraz sytuacje, w których pododdziały mogły być użyte. Należały do nich:

- niebudzący wątpliwości zamach na życie lub zdrowie osób lub mienia znacznej wartości;
- opanowanie lub usiłowanie zniszczenia pozostających pod specjalnym nadzorem obiektów będących siedzibami władz, urzędów

⁸⁵ Zarządzenie Organizacyjne nr 072/Org., Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18.03.1986 r. w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Oddziale Milicji Obywatelskiej w Białymstoku.

⁸⁶ Rozkaz Organizacyjny 0127/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.11.1982 r. w sprawie zmian w strukturze Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej.

⁸⁷ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.08.1984 r. w sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem.

⁸⁸ Decyzja 001/85 Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej w przedmiocie realizacji Zarządzenia 0054/84 MSW w sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem.

państwowych, organizacji społecznych oraz przedstawicielstw państw obcych akredytowanych w Polsce;

- zagrożenie obiektów o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej;

- zagrożenie bezpieczeństwa komunikacji powietrznej, lądowej i morskiej działalnością terrorystyczną;

- konieczność odblokowania obiektów opanowanych przez przestępców lub osoby nieuprawnione;

- zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego przez osoby posiadające broń palną, materiały wybuchowe, toksyczne lub inne mogące spowodować niebezpieczeństwo powszechne;

- działania związane z udziałem w akcjach ratunkowych w przypadku klęsk żywiołowych, katastrof i innych niebezpiecznych wydarzeń.

Wprowadzono jednakowy podział odpowiedzialności terytorialnej oraz jednakowe zadania dla wszystkich pododdziałów, bez względu na ich strukturę i możliwości operacyjne (wyrażające się np. dostępem do lotniczych środków transportowych).

Podział kraju na strefy odpowiedzialności zgodnie z Decyzją 001/85 przedstawiał się następująco:

- Wydział Zabezpieczenia w Warszawie – województwa: stołeczne, ciechanowskie, radomskie, siedleckie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Białymstoku – województwa: białostockie, bielskie, łomżyńskie, ostrołęckie, suwalskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Gdańsku – województwa: gdańskie, bydgoskie, elbląskie, olsztyńskie, toruńskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Katowicach – województwa: katowickie, bielskie, częstochowskie, opolskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Łodzi – województwa: łódzkie, piotrkowskie, płockie, sieradzkie, włocławskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Krakowie – województwa: krakowskie, kieleckie, nowosądeckie, tarnowskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Rzeszowie – województwa: rzeszowskie, chełmskie, krośnieńskie, lubelskie, przemyskie, tarnobrzeskie, zamojskie;

- Pluton Specjalny ZOMO w Szczecinie – województwa: szczecińskie, gorzowskie, koszalińskie, pilskie, słupskie;
- Pluton Specjalny ZOMO we Wrocławiu – województwa: wrocławskie, jeleniogórskie, legnickie, wałbrzyskie;
- Pluton Specjalny ZOMO w Poznaniu – województwa: poznańskie, zielonogórskie, kaliskie, konińskie, leszczyńskie.

Przekształcenia społeczno-polityczne, zapoczątkowane przez Polskę w państwach tzw. bloku wschodniego na początku dekady lat dziewięćdziesiątych, doprowadziły do zmiany ustroju w naszym kraju z totalitarnego na demokratyczny. Przeobrażenia objęły zarówno system sprawowania władzy, jak również rolę i zadania organów bezpieczeństwa publicznego.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku⁸⁹ w miejsce Milicji Obywatelskiej powołała Policję. W rozdziale drugim ustawy, zatytułowanym *Organizacja Policji*, w art. 4 pkt 3 ppkt 2 przyjęto, że: *W skład Policji wchodzi również: wyodrębnione oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne.*

W miejsce Wydziału Zabezpieczenia utworzono Wydział Antyterrorystyczny (logo jednostki ryc. 1), zmieniając jego strukturę organizacyjną. Zlikwidowano sekcję *Lot.* Utworzono wyłącznie sekcje bojowe, etat zastępcy naczelnika ds. administracyjno-technicznych, etat szefa sztabu (w randze zastępcy naczelnika) oraz sztab. Nowością było stworzenie sekcji pirotechnicznej przewidzianej do rozbijania niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych. W miejsce plutonów specjalnych utworzono kompanie antyterrorystyczne powiększając ich stan etatowy do 50. policjantów Również w nich utworzono sekcje pirotechniczne. Przy Komisariacie Policji Portu Lotniczego Warszawa – Okęcie utworzono pluton antyterrorystyczny do prewencyjnego, antyterrorystycznego zabezpieczenia portu lotniczego w Warszawie. Wszystkie te zmiany zostały wprowadzone zarządzeniem Komendanta Głównego Policji⁹⁰. Przepisy dotyczące zadań resortu spraw

⁸⁹ Ustawa o Policji, wyd. cyt.

⁹⁰ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 6/90 z dnia 3.08.1990 r. w sprawie organizacji oddziałów prewencji i pododdziałów antyterrorystycznych Policji.



Ryc. 1. Logo Wydziału Antyterrorystycznego KSP

wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem (Zarządzenie 0054/84 MSW, Decyzja 001/85 KGMO) zostały uchylone⁹¹.

Potrzeba utworzenia formacji antyterrorystycznych nowego typu była potrzebą chwili. U progu lat dziewięćdziesiątych nastąpiło otwarcie na świat ze wszystkimi tego konsekwencjami: zalał nas masowy przemyt, staliśmy się ważnym węzłem na szlakach narkotykowych, pralnią brudnych pieniędzy, a rodzime gangi przestępcze awansowały do rangi mafii. Możliwość kontaktów zagranicznych, zwłaszcza udział w programie szkolenia antyterrorystycznego Departamentu Stanu USA, a także własne doświadczenia spowodowały zmiany w strukturze organizacyjnej Wydziału Antyterrorystycznego w 1992 roku.

Współpraca międzynarodowa pomiędzy państwami przy tworzeniu własnych systemów antyterrorystycznych, szkoleniu i organizowaniu pododdziałów przeznaczonych do fizycznego zwalczania terroryzmu stanowi jeden z elementów tworzenia spójnego systemu reagowania na zamachy terrorystyczne.

13 listopada 1983 roku Kongres Stanów Zjednoczonych zatwierdził „Program pomocy antyterrorystycznej” na podstawie ustawy o pomocy zagranicznej – ATAP (*Anti Terrorism Asistans Program*) z 1961 roku. Zadaniem programu jest:

- podnieść antyterrorystyczne umiejętności zaprzyjaźnionego kraju przez szkolenie oraz związane z nim odpowiednie wyposażenie, które pomoże przeciwstawić się terroryzmowi i go zwalczać;
- wzmocnić dwustronne więzy pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a zaprzyjaźnionymi rządami przez oferowanie pomocy i wsparcia w dziedzinach stanowiących wspólny problem;
- zwiększyć szacunek dla praw człowieka przez dzielenie się z zagranicznymi rządami nowoczesnymi, humanitarnymi i skutecznymi technikami antyterrorystycznymi.

⁹¹ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 067/91 z dnia 3.07.1991 r. w sprawie uchylenia niektórych tajnych i tajnych specjalnego znaczenia aktów normatywnych obowiązujących w resorcie spraw wewnętrznych.

Zajęcia w ramach programu ATAP ukierunkowane są na udzielanie pomocy zgodnie z konkretnymi potrzebami danego kraju. Program składa się z trzech części:

1. Seminaria dla kierownictwa. Uczestniczą w nich wyżsi rangą przedstawiciele służb specjalnych i policji. Mają one na celu zapoznanie się z szeroką gamą problemów związanych z walką z terroryzmem. Podczas ich trwania demonstrowane są różnorodne techniki stosowane przez rząd USA przy zwalczaniu terroryzmu. Spotkania pomiędzy przedstawicielami służb specjalnych i policji z krajów uczestniczących w seminarium a przedstawicielami Stanów Zjednoczonych dają możliwość wymiany poglądów odnoszących się do polityki i strategii antyterrorystycznej. Kładzie się w nich nacisk na współpracę i koordynację pomiędzy służbami w różnych krajach, jak również na własne podejście do problemu światowego terroryzmu.

2. Planowanie i opracowywanie programów. Składa się na to wizyta ekspertów ze Stanów Zjednoczonych w krajach uczestniczących w szkoleniu w celu określenia potrzeb i zakresu szkolenia oraz rodzaju przedstawicieli, którzy mieliby w danym kursie wziąć udział. Ma to na celu sprostanie konkretnym potrzebom danego kraju.

3. Kursy szkoleniowe. Szkolenie jest prowadzone przez wiele federalnych, stanowych i lokalnych ośrodków treningowych policji i służb specjalnych na terenie USA. Celem ich jest podniesienie poziomu wyszkolenia sił antyterrorystycznych poprzez zapewnienie wiedzy, umiejętności oraz konkretnych technik zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniu terroryzmem.

W ramach „Programu pomocy antyterrorystycznej” rząd Stanów Zjednoczonych oferuje innym państwom następujące kursy tematyczne:

- system zabezpieczenia lotnisk;
- system zabezpieczenia obiektów;
- ochrona dygnitarzy (VIP);
- neutralizacja ładunków wybuchowych;
- tresura psów do wykrywania ładunków wybuchowych;
- taktyka i technika antyterrorystyczna;
- zasady negocjacji w przypadku wzięcia zakładników;
- kierowanie sytuacjami kryzysowymi.

Program ATAP został zapoczątkowany w 1983 roku. Jako pierwsza uczestniczyła w nim Kostaryka. Do 1990 roku wzięło w nim udział ponad 11 tysięcy funkcjonariuszy sił policyjnych i służb specjalnych z ponad 70 krajów świata.

Od 1990 roku w programie uczestniczy również Polska. W latach 1990 – 1994 na terenie USA zorganizowano 20 specjalistycznych szkoleń z zakresu taktyki i techniki antyterrorystycznej, rozwiązywania sytuacji kryzysowych, zasad prowadzenia negocjacji itp. dla policjantów z Polski. Brało w nich udział prawie 250 polskich policjantów.

Uzyskana wiedza przyczyniła się do poprawy poziomu wyszkolenia policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych, jak również dała podwaliny do tworzenia własnego, rodzimego systemu rozwiązywania sytuacji kryzysowych.

Powstała sekcja ds. szkolenia zajmująca się szkoleniem wszystkich sekcji bojowych. Pozwoliło to na wprowadzenie jednakowego poziomu wyszkolenia we wszystkich sekcjach. W strukturze wydziału stworzono sekcję ds. negocjacji (jedyną tego typu w kraju). Struktura organizacyjna kompanii antyterrorystycznych oraz plutonu antyterrorystycznego przy komisariacie policji na lotnisku Warszawa – Okęcie pozostała niezmienną.

W 1996 roku Komendant Główny Policji wydał zarządzenie⁹², które określa zadania pododdziałów antyterrorystycznych policji jako: *Zwalczanie zamachów terrorystycznych mających na celu uzyskanie efektu zastraszania i polegających w szczególności na:*

- *dokonaniu lub groźbie dokonania zamachu bombowego;*
- *uprowadzeniu statków wodnych, powietrznych lub innych środków transportu;*
- *porwania osoby lub osób;*
- *dokonania lub groźbie zabójstwa;*
- *dokonania lub groźbie podpalenia;*
- *braniu zakładników.*

⁹² Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 3/96 z dnia 5 lutego 1996 r. w sprawie użycia pododdziałów antyterrorystycznych w przypadku zamachu terrorystycznego.

Nakłada ono ponadto na komendantów wojewódzkich policji obowiązek przygotowaniu koncepcji wykorzystania sił i środków na wypadek zaistnienia aktu mającego cechy aktu terrorystycznego. Rozpoznania możliwości wystąpienia na podległym im terenie tego typu zagrożeń. Utrzymywania stałych kontaktów z UOP w zakresie rozpoznania operacyjnego osób i środowisk terrorystycznych.

W 2000 roku, w ramach prac związanych z reformą policji w zakresie etatowo-płacowym, Komendant Główny Policji wprowadził jednolite nazewnictwo jednostek antyterrorystycznych w policji⁹³. W miejsce dotychczasowego wydziału i kompanii wprowadzono określenie *Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji (SPAP)* wraz z nazwą miasta, w którym pododdział ma swoją siedzibę. Pluton Antyterrorystyczny Komisarjatu Policji Warszawa – Okęcie stał się integralną częścią Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego Policji w Warszawie.

Rejony odpowiedzialności operacyjnej pododdziałów antyterrorystycznych, zgodnie z nowym podziałem administracyjnym kraju, zostały dostosowane wcześniej, wraz z wprowadzeniem w 1998 roku tychże zmian administracyjnych.

Szkolenie pododdziałów antyterrorystycznych policji odbywa się według programu szkolenia wprowadzonego decyzją Komendanta Głównego⁹⁴. Najważniejszym jego elementem jest szkolenie taktyczne, uczące policjantów walki w pomieszczeniach (ryc. 2). Również elementy alpinizmu miejskiego ukierunkowane są na umiejętność wykorzystania ich w działaniach taktycznych (ryc. 3).

Nabór do pododdziałów prowadzony jest wśród policjantów, którzy dobrowolnie zgłosili chęć pracy w pododdziale antyterrorystycznym danej komendy wojewódzkiej policji w kraju. Do 1995 roku kandydaci przechodzili testy sprawdzające według odrębnych zasad

⁹³ Zarządzenie nr 14 Komendanta Głównego Policji z 18.10.2000 r. zmieniające zarządzenie w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji.

⁹⁴ Decyzja 86/95 Komendanta Głównego Policji z dnia 7.07.1995 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego programu szkolenia i doskonalenia zawodowego etatowych pododdziałów antyterrorystycznych Policji.



Ryc. 2. Szkolenie taktyczne pododdziału antyterrorystycznego



Ryc. 3. Szkolenie - alpinizm miejski

ustalanych przez dowódcę pododdziału w każdym mieście. Program szkolenia wprowadził jednolite zasady naboru w całym kraju. Zostały one opracowane na podstawie kryteriów naboru kandydatów do pracy w Pododdziale Antyterrorystycznym KSP. Kandydaci są sprawdzani kompleksowo w ciągu jednego dnia. Najpierw przechodzą wstępny test psychologiczny. Kandydaci, którzy przeszli go z oceną pozytywną poddawani są testom sprawnościowym, obejmującym m.in.: skok z wysokości 5 m do wody, pływanie, wejście na 6-metrową linę siłą rąk, podciąganie na drążku nachwytem, trzykrotne pokonanie toru przeszkód. Uzyskanie odpowiedniej ilości punktów we wszystkich konkurencjach upoważnia do podejścia do ostatniego etapu sprawdzianu, jakim jest końcowy test psychologiczny. Wszyscy kandydaci, którzy przeszli pozytywnie cały cykl testów, są kierowani na komisję lekarską orzekającą o ich przydatności pod względem zdrowotnym do pracy w pododdziale antyterrorystycznym.

Kandydaci do służby w pododdziale nie będący policjantami po przejściu testów sprawdzających są kierowani na ośmiomiesięczne podstawowe przeszkolenie policyjne. Wracają do jednostki jako policjanci.

W Pododdziale Antyterrorystycznym KSP, raz w roku dla nowo przyjętych policjantów do sekcji szturmowych, organizowany jest półroczny kurs wyrównawczy. Został on zbudowany na podstawie programu szkolenia wprowadzonego decyzją Komendanta Głównego. Kończą go testy sprawdzające stopień przyswojenia wiedzy oraz umiejętności zawartych w programie szkolenia. Do pracy w sekcjach szturmowych kierowani są policjanci, którzy testy te zaliczyli z wynikiem pozytywnym. Warunkiem formalnym pracy w sekcji jest uzyskanie tytułu skoczka spadochronowego wojsk powietrzno-desantowych. Odmowa wykonywania skoków bądź nieukończenie szkolenia spadochronowego jest równoznaczne z przeniesieniem policjanta do innej jednostki policji.

Średnio do Wydziału Antyterrorystycznego KSP przyjmowanych jest nie więcej niż 10% chętnych. Większość z ubiegających się o przyjęcie odpada podczas wstępnych testów sprawdzających. Część nie przechodzi badań lekarskich określających przydatność do służby w pododdziale antyterrorystycznym.

3.2. Referaty minersko-pirotechniczne policji

Zamachy bombowe są najczęściej kojarzone z terroryzmem. Duża liczba ofiar, oddźwięk w środkach masowego przekazu, powodują, iż terroryści chętnie sięgają do tego typu metody działania. Z pojęciem bomby nierozzerwalnie łączy się pojęcie *ładunek wybuchowy*, które należy rozumieć jako: *kruszący materiał wybuchowy, znajdujący się w granatach, minach itp. lub w postaci np. kostek, przeznaczony do niszczenia obiektów i wojsk nieprzyjaciela*⁹⁵.

W przypadku działań terrorystycznych można wyżej wymienioną definicję sparafrazować do określenia domowego urządzenia wybuchowego jako środka szczególnie niebezpiecznych działań przestępczych. Sformułować tę definicję można jako: *użycie materiału wybuchowego służącego do konstrukcji ładunków niekonwencjonalnych, wytwarzanych domowym sposobem, przeznaczonych do niszczenia obiektów i osób będących celem działań przestępczych*. Cechy charakterystyczne domowych urządzeń wybuchowych to⁹⁶:

- konstrukcja oparta na wyobraźni konstruktora;
- niezależne źródło zasilania;
- czasowe urządzenia inicjujące, pozwalające na bezpieczne odalenie się sprawcy z miejsca podłożenia ładunku.

Istnieje wiele konstrukcji tego typu ładunków. W większości z nich stosuje się kruszący materiał wybuchowy umieszczony w torbach, paczkach, butlach po gazie. Zdarzają się jednak bomby, w których stosuje się fabrycznie wyprodukowane granaty, pociski itp.

Dekada lat dziewięćdziesiątych przyniosła znaczny wzrost zamachów terrorystycznych z użyciem materiałów wybuchowych. Anonimowość sprawców, możliwość swobodnej ucieczki z miejsca ataku, duże zniszczenia oraz znaczne ofiary powodują, iż ten rodzaj działań terrorystycznych stał się bardzo *popularny*. Izrael, jedno z państw najbardziej zagrożonych zamachami terrorystycznymi, w swoich

⁹⁵ M. Korzun, *1000 słów o materiałach wybuchowych i wybuchu*, Warszawa 1986, s. 93.

⁹⁶ *Szkolenie drużyn reagowania na sytuacje kryzysowe*, Departament Stanu USA, Baton Rouge 1993, rozd. II, 5-1.

opracowaniach wyraźnie podkreśla odejście terrorystów od działań zmierzających do wzięcia zakładników w stronę zamachów bombowych, zwłaszcza dokonywanych przez terrorystów – bojowników islamskich – samobójców.

Powszechność podkładania ładunków wybuchowych jako środka walki terrorystów, a także metody eliminacji konkurencji w walce pomiędzy grupami przestępczymi, spowodowała konieczność opracowania metod ich poszukiwania oraz neutralizacji.

Jednostki przeznaczone do neutralizacji ładunków wybuchowych domowej konstrukcji są w większości państw na świecie podmiotami samodzielnymi (np. w Izraelu) bądź wchodzącymi w skład wydziałów kryminalistyki, które zajmują się zabezpieczaniem śladów na miejscu przestępstwa (np. we Francji). Polska wyraźnie odbiega od tych standardów. W naszym kraju grupy przeznaczone do rozbrajania bomb funkcjonują w strukturach pododdziałów antyterrorystycznych jako *referaty minersko-pirotechniczne*. Od dwóch lat powołano jeszcze trzy dodatkowe zespoły, podporządkowane Komendom Wojewódzkim Policji w Bydgoszczy, Olsztynie i Lublinie. Ich utworzenie było wynikiem wzrostu zagrożenia terrorem bombowym na tamtym terenie. Określenie policjanta, którego zadaniem jest neutralizacja ładunków wybuchowych, mianem *miner-pirotechnik* nie jest najszcześniejsze. *Miner* bowiem, jak sama nazwa sugeruje, zajmuje się wykorzystaniem ładunków wybuchowych do niszczenia. Natomiast *pirotechnik* jest osobą zajmującą się wykonywaniem efektów specjalnych z użyciem materiałów wybuchowych (np. na potrzeby filmu). Najwłaściwszym określeniem dla ludzi trudniących się neutralizacją bomb, byłoby zapożyczenie amerykańskiej nazwy *technik bombowy*. Biorąc pod uwagę, iż w dokumentach występuje określenie *miner-pirotechnik*, a czynności związane z neutralizacją nazywane są *minersko-pirotechnicznymi*, należy używać tego typu nazewnictwa.

Referaty i zespoły minersko-pirotechniczne wykonują wszystkie czynności związane z lokalizacją i neutralizacją urządzeń wybuchowych.

Ponadto w kraju powołane zostały nieetatowe grupy rozpoznawczo-przeszukiwawcze, które znacznie odciążają minerów-pirotechni-

ków, dokonując przeszukań obiektów i pomieszczeń, w których zachodzi podejrzenie podłożenia ładunku wybuchowego. W sytuacji zlokalizowania przedmiotu (paczki, torby, walizki itp.) na miejsce są wzywani policjanci z referatów lub zespołów minersko-pirotechnicznych. Takie rozwiązanie odpowiada standardom światowym w tym zakresie.

W skład nieetatowych grup rozpoznawczo-przeszukiwawczych wchodzi policjanci ze wszystkich jednostek terenowych policji, którzy z racji wykonywanych czynności mogą być skierowani do miejsca, gdzie ujawniono ładunek wybuchowy bądź poinformowano, iż może tam być podłożony taki ładunek.

Szkoleniem i wydawaniem uprawnień, tak dla policjantów z nieetatowych grup rozpoznawczo-przeszukiwawczych, jak i minerów-pirotechników zajmuje się Centrum Szkolenia Policji w Legionowie. Jedynie uprawnienia instruktorów minerów-pirotechników policjanci mogą uzyskać po ukończeniu kursu i zdaniu egzaminów w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu.

Istotne miejsce w całym systemie przeciwdziałania i zwalczania terroru bombowego zajmują tzw. służby pomocnicze (Straż Pożarna, pogotowie energetyczne, pogotowie gazowe, pogotowie ratunkowe, Straż Miejska), bez których tak naprawdę nie można byłoby prowadzić skutecznych działań.

Uregulowania prawne, dotyczące działań minersko-pirotechnicznych znajdują się w Rozkazie nr 5/94⁹⁷ Komendanta Głównego Policji, który mówi, że: *Sekcje minersko-pirotechniczne⁹⁸ pododdziałów antyterrorystycznych Policji zajmują się rozpoznawaniem, neutralizacją, usuwaniem, transportem i niszczeniem materiałów i urządzeń wybuchowych zgodnie z prowadzoną rejonizacją odpowiedzialności.*

⁹⁷ Rozkaz nr 5/94 Komendanta Głównego Policji z dn. 11.08.1994 r. w sprawie postępowania Policji w działaniach minersko-pirotechnicznych, Komenda Główna Policji 1994.

⁹⁸ Określenie *sekcja minersko-pirotechniczna* funkcjonowało w nazewnictwie policyjnym do połowy 2000 roku, następnie w wyniku reformy systemu plac i wprowadzeniu nowych stanowisk przemianowano je na *referaty*.

W instrukcji o postępowaniu policji w działaniach minersko-pirotechnicznych, która jest załącznikiem do Rozkazu nr 5/94 Komendanta Głównego Policji, określono zasady postępowania minerów-pirotechników podczas akcji bojowych, a ponadto ustalono system szkolenia.

W działaniach minersko-pirotechnicznych dużą trudność sprawia brak precyzyjnego rozdzielenia zadań związanych z rozpoznaniem (identyfikacją) danego przedmiotu (torby, paczki, walizki itp.) od czynności likwidacyjnych (neutralizacji). Granica występująca pomiędzy tymi zagadnieniami jest bardzo płynna, ponieważ w praktyce sposoby postępowania w jednym i drugim przypadku wzajemnie się przeplatają i uzupełniają⁹⁹.

Do dnia dzisiejszego najtragiczniejszy w swych skutkach wypadek podczas działań minersko-pirotechnicznych, miał miejsce na stacji paliw Shell w Warszawie przy ul. Ostrobramskiej. 24 kwietnia 1996 roku o godzinie 11.00 dyżurny Komendy Stołecznej Policji polecił dyżurnemu Wydziału Antyterrorystycznego KSP skierować na stację paliw przy ulicy Ostrobramskiej dyżurujący zespół sekcji minersko-pirotechnicznej Wydziału AT. Przy myjni samochodowej należącej do firmy Shell ochrona obiektu znalazła czarną torbę na śmieci. Po zjrzeniu do niej stwierdzono obecność przewodów, pakunek wyglądał podejrzanie, więc powiadomiono policję. Wyjazd zespołu nastąpił o godzinie 11.20, na miejsce pirotechnicy przybyli o godzinie 11.30. Miejsce zdarzenia zabezpieczali policjanci VII Komendy Rejonowej Policji Warszawa Praga-Południe. W chwili przyjazdu zespołu pirotechnicznego na miejscu była już Straż Pożarna. Po dokonaniu zewnętrznych oględzin dowódca zespołu pirotechnicznego podjął decyzję o wykonaniu zdjęć rentgenowskich w celu określenia prawdopodobieństwa obecności ładunku wybuchowego w torbie. O godzinie 12.15 Piotr Molak w ochronnym ubraniu antyodłamkowym wykonał polaroidem dwa zdjęcia. Na podstawie uzyskanego materiału wysunięto wniosek, iż w torbie znajduje się samodiałowe urządzenie wy-

⁹⁹ R. Wiereszka, *Neutralizacja niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych na przykładzie działań sekcji minersko-pirotechnicznej Wydziału Antyterrorystycznego KSP*, praca dyplomowa, WSPol, Szczytno 1999, s. 20 (poufne).

buchowe. Uzgodniono, że z Wydziału Antyterrorystycznego przyjeździe przyczepa pirotechniczna typu *Pirat* (do wywozu niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych), pakunek zostanie przeniesiony manipulatorem do przyczepy i wywieziony na poligon wojskowy pod Warszawą celem neutralizacji. Piotr Molak ustalił z dowódcą zespołu pirotechnicznego wykonanie dodatkowego zdjęcia rentgenowskiego w celu dokładniejszego określenia położenia urządzenia inicjującego. Po raz drugi pirotechnik podszedł do ładunku o godzinie 12.29. Dwie sekundy później, w chwili gdy pochylił się nad torbą, nastąpiła eksplozja materiału wybuchowego. Pirotechnik został odrzucony na odległość około 3 – 4 metrów od epicentrum wybuchu. Obecny na miejscu zespół reanimacyjny przystąpił do ratowania poszkodowanego. Strażacy nożycami hydraulicznymi rozcięli kombinezon antyodłamkowy, umożliwiając wyjęcie z niego pirotechnika. Piotr Molak o godzinie 12.41 przewieziony został do Centralnego Szpitala Wojskowego przy ulicy Szaserów w Warszawie. Na skutek odniesionych obrażeń o godzinie 15.15 zmarł. Pośmiertnie awansowany został do stopnia podkomisarza i odznaczony Medalem za Dzielność. Na podstawie analizy wykonanych zdjęć oraz wiedzy fachowej zrekonstruowano podłożony ładunek. Wykonany był z około 1 kilograma materiału wybuchowego (prawdopodobnie lanego trotylu) oraz zegarowego mechanizmu inicjującego nastawionego w przedziale czasowym 1 – 59 minut. Mechanizm zegarowy z niewyjaśnionych przyczyn się zawiesił. Czynniki zewnętrzne, ruchy wykonywane przez pirotechnika spowodowały zwarcie obwodu inicjującego, a w efekcie eksplozję ładunku.

Komendant główny policji, nadinspektor Stańczyk, powołał zespół, którego celem było wyjaśnienie okoliczności wypadku.¹⁰⁰ Na

¹⁰⁰ Decyzja Komendanta Głównego Policji nr 51/96 z dnia 25.04.1996 r. w sprawie powołania Zespołu do zbadania okoliczności prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych na terenie stacji benzynowej firmy Shell na ulicy Ostrobramskiej w Warszawie w dniu 24.04.1996 roku.

podstawie przeanalizowanych materiałów zespół sformułował następujące wnioski:¹⁰¹

- działania minersko-pirotechniczne wykonane na terenie stacji benzynowej Shell w Warszawie w dniu 24.04.1996 roku były prowadzone zgodnie z obowiązującymi w policji procedurami;

- kierowanie działaniami było realizowane prawidłowo zarówno przez dowódcę interweniującego zespołu minersko-pirotechnicznego z Wydziału AT KSP, jak i dowódcę zabezpieczenia obszaru działań przez siły policyjne;

- zabezpieczenie działań przez służby medyczne, techniczne i Straż Pożarną było pełne;

- pirotechnik realizujący czynności rozpoznawczo-neutralizacyjne podłożonego samodiałowego urządzenia wybuchowego, posiadał obowiązujące w policji uprawnienia w tym zakresie, zgodnie z procedurami miał prawo do podejmowania samodzielnych decyzji o sposobie wykonania czynności rozpoznawczych i neutralizujących ładunku wybuchowego w miejscu jego podłożenia.

Na podstawie omówionego wyżej wydarzenia widać, jak niebezpieczne zadania stoją przed minerami-pirotechnikami, aby im sprostać, potrzebne jest odpowiednie wyposażenie specjalistyczne.

Spośród różnorodnego sprzętu przeznaczonego do tego typu działań należy przede wszystkim wymienić:

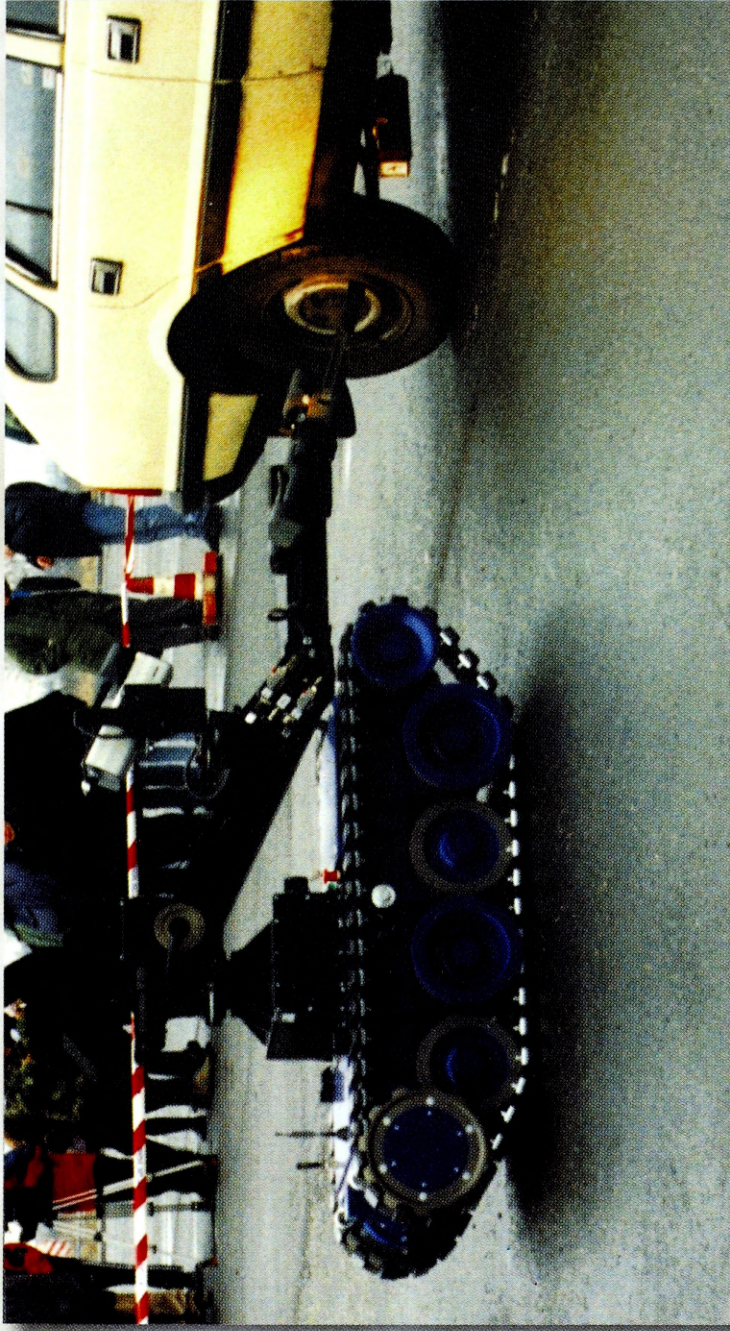
1. **Roboty pirotechniczne** – zdalnie sterowanych robotów użyto po raz pierwszy w 1971 roku podczas brytyjskich operacji wojskowych w Irlandii Północnej. Od tamtego czasu są nieustannie udoskonalane. Najczęściej stosuje się w nich podwozie gaśnicowe umożliwiające poruszanie się robota w różnym terenie (również po schodach). Robot zasilany jest z akumulatorów lub z sieci. Sterowny jest za pomocą radia na odległość 250 metrów (w warunkach miejskich) lub za pomocą przewodu na odległość 100 metrów. Ważą około 300 kg.

¹⁰¹ Notatka urzędowa z przeprowadzonych ustaleń badających okoliczności prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych na terenie stacji benzynowej firmy Shell przy ul. Ostrobramskiej w Warszawie w dniu 24.04.1996 roku, KGP 1996 (maszynopis).

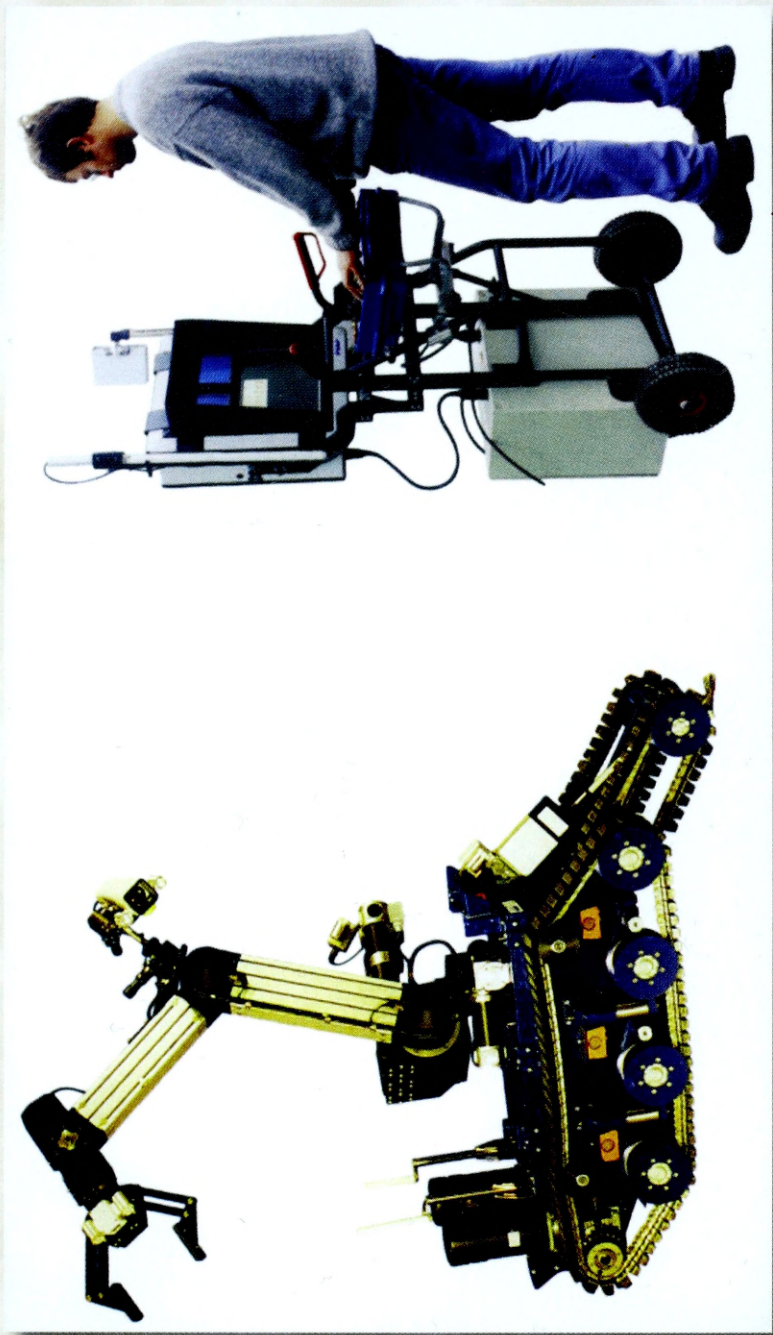
Po tragicznej śmierci funkcjonariusza Wydziału Antyterrorystycznego zostały zakupione trzy roboty pirotechniczne niemieckiej firmy TELEROB (ryc. 4) na potrzeby sekcji minersko-pirotechnicznych policji. Jeden z nich został przekazany do warszawskiego pododdziału antyterrorystycznego. Obecnie produkuje się w Polsce roboty o bardzo wysokich parametrach użytkowych (ryc. 5). Prototyp powstał z udziałem policjantów-pirotechników z Warszawy. Ich uwagi dotyczące oczekiwanych cech dla tego typu urządzenia posłużyły do wyprodukowania robota, który może konkurować z podobnymi robotami produkowanymi na świecie.

2. Urządzenia rentgenowskie – najpowszechniej używanymi przenośnymi aparatami rentgenowskimi w działaniach minersko-pirotechnicznych są: „INSPEKTOR” produkcji niemieckiej firmy TELEROB oraz urządzenie najnowszej generacji X-Ray 150 Inspectin System. Pierwszy aparat waży z całym osprzętem około 15 kg. Wykonuje zdjęcia o wymiarach 20 x 25 cm. Zdjęcia typu polaroid, uzyskane po trwającym około 60 sekund procesie wywoływania, mogą być od razu poddane ocenie przez минера-pirotechnika. X-Ray 150 produkowany jest przez firmę izraelską. Stanowi połączenie przenośnego aparatu rentgenowskiego z komputerowym systemem analizy obrazu na ekranie monitora TV. Obraz uzyskany po prześwietleniu jest obrazem barwnym wyświetlanym na 5-calowym monitorze TV. Komputer zapamiętuje cztery ostatnio wykonane prześwietlenia z możliwością natychmiastowego ich odtworzenia na ekranie. Uzyskany obraz można poddać analizie porównawczej z uprzednio zapisanymi w celu sprawdzenia, czy nie było wcześniej podobnego urządzenia samodiałowego. Oba aparaty rentgenowskie są na wyposażeniu Pododdziału Antyterrorystycznego KSP.

3. Ubranie antyodłamkowe – najlepsze, używane na całym świecie, w tym również przez krajowe pododdziały antyterrorystyczne, jest ubranie kanadyjskie o symbolu EOD-7 (ryc. 6). Waży 24,1 kg i składa się z: spodni, pasa usztywniającego kręgosłup, kurtki, hełmu z przyłbicą. Ponadto w jego skład wchodzi bielizna, urządzenie klimatyzacyjne, system łączności. Ubranie wykonane jest z kevlaru.



Ryc. 4. Robot pirotechniczny firmy TELEROB



Ryc. 5. „Inspektor” - robot pirotechniczny produkcji polskiej



Ryc. 6. Ubranie antyodłamkowe EOD-7

4. **Wyrzutnik pirotechniczny (działko wodne)** – jest to urządzenie składające się z tulei, do której z jednej strony wlewana jest woda, z drugiej zaś umieszcza się nabój. Dodatkowo w wylocie tulei umieszcza się kołki: metalowe lub drewniane, w zależności od rodzaju paczki, w jakiej umieszczona jest potencjalna bomba. Można również nie stosować żadnych kołków i oddać strzał samą wodą. Zasada działania działka polega na wykorzystaniu energii wody, jaką uzyskuje ona podczas eksplozji ładunku miotającego zawartego w naboju.

5. **Przyczepa do wywożenia bomb** służy do wywozu niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych w miejsce bezpiecznej neutralizacji. W Polsce stosuje się przyczepy BS2001 *PIRAT* rodzimej produkcji. Przyczepa jest pojazdem umożliwiającym transport, tzn. załadunek, przewóz i wyładunek, materiałów i urządzeń wybuchowych. Składa się z wózka nisko podwoziowego, na którym umieszczona jest cylindryczna tuleja. Ładunek przewozi się w umieszczonym wewnątrz tulei koszu. Gdyby nastąpiła eksplozja, odłamki i fala uderzeniowa zostaną ukierunkowane w górę i w dół przyczepy. Tuleja uniemożliwia rażenie odłamkami na boki.

Krajowe ogniwa przewidziane do podejmowania działań zmierzających do neutralizacji ładunków wybuchowych domowej konstrukcji są bardzo dobrze wyposażone w sprzęt do tego typu realizacji. Niejednokrotnie przewyższa on swoją jakością ten, którego używają minerzy-pirotechnicy w innych państwach na świecie. Fakt ten w połączeniu z olbrzymim doświadczeniem, zwłaszcza referatu SPAP w Warszawie (wynikającym z dużej ilości podejmowanych interwencji), w zakresie tego typu pracy, stawia je w czołówce grup przeznaczonych do walki z terrorem bombowym. Należy podkreślić, że nawet najbardziej zaawansowany technicznie sprzęt nie zastąpi człowieka, bowiem człowiek i jego umiejętności są najważniejszym elementem decydującym o powodzeniu realizacji.

3.3. Jednostka GROM Ministerstwa Obrony Narodowej

13 lipca 1990 roku minister spraw wewnętrznych podpisał rozkaz 001 powołujący do życia w Polsce jeszcze jedną formację antyterrorystyczną, jednostkę wojskową Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – **GROM** (*Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowa* – logo jednostki ryc. 7)¹⁰².

Głównym powodem powołania jednostki była nowo powstała sytuacja wewnętrzna i zagraniczna po zmianach ustrojowych w naszym kraju. Rząd Tadeusza Mazowieckiego mimo gróźb ekstremistów arabskich i dezaprobaty władz jeszcze wówczas istniejącego Związku Radzieckiego, uruchomił operację *Most* otwierając punkt transferowy na Okęciu, dla Żydów radzieckich emigrujących do Izraela. W odwecie ostrzelano w Bejrucie dwoje polskich dyplomatów. Mężczyzna zmarł wskutek odniesionych ran. Pracownicy dyplomacji, Biura Radycy Handlowego, LOT-u opuścili Liban.

W czerwcu 1990 roku gościła w Warszawie delegacja brytyjskich specjalistów od spraw zwalczania terroryzmu. Jej przedstawiciele wskazywali na konieczność utworzenia w Polsce wojskowej jednostki antyterrorystycznej przeznaczonej do uwalniania zakładników, zarówno w kraju, jak i za granicą. Na początku lipca Brytyjczycy nadesłali do MSW sugestie, jak powinna być zorganizowana tego typu jednostka. Przebywająca w tym samym czasie w Warszawie delegacja Biura Antyterrorystycznego Departamentu Stanu USA również wskazywała na potrzebę sformowania tego typu jednostki wojskowej. Amerykanie zadeklarowali wydatną pomoc w tym zakresie.

Naboru kandydatów do jednostki dokonano spośród ochotników, oficerów i chorążych z jednostek specjalnych wojska i policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych. Opierając się na wskazówkach specjalistów z państw zachodnich, wytypowano poligon wojskowy, na którym rozpoczęto szkolenie. Minister spraw wewnętrznych w swoim zarządzeniu z 1991 roku określił, że:

¹⁰² K. Jałoszyński, *Krajowe pododdziały...*, wyd. cyt., s. 102.



Ryc. 7. Logo jednostki GROM

- jednostka GROM stanowi wydzielony pododdział wojsk podległych MSWiA;
- decyzję o użyciu jednostki podejmuje minister spraw wewnętrznych i administracji;
- jednostka utrzymuje stałą sprawność operacyjną oraz gotowość do szybkiego podjęcia akcji bojowej.

Przeprowadzono selekcję wśród kandydatów – ochotników do oddziałów bojowych. Miała ona na celu kompletowanie składu jednostki. Pierwszymi jej elementami były: sprawdzian fizyczny, pływanie, testy psychologiczne. Prawdziwa selekcja, stanowiąca weryfikację do pododdziału, miała miejsce w górach na południu Polski. Polegała na tygodniowym wykonywaniu różnych zadań w skrajnie ekstremalnych warunkach, przy małej ilości snu, ograniczonych racjach żywnościowych. Zadania te polegały między innymi na długotrwałych marszach zarówno w dzień, jak i w nocy.

W maju 1992 roku minister nadał żołnierzom GROM-u odznakę – symbol jednostki. W czerwcu 1992 roku szef jednostki zameldował ministrowi spraw wewnętrznych o zakończeniu tworzenia jednostki wojskowej GROM i osiągnięciu przez nią gotowości bojowej.

Kiedy w październiku 1994 roku na najwyższych szczeblach władzy zapadła decyzja o wysłaniu polskiego kontyngentu wojskowego na Haiti w ramach amerykańskiej operacji *Restoration of Democracy* (*Przywrócić demokrację*), zdecydowano o wysłaniu jednostki GROM. Wykonując tam swoje zadania, pododdział uzyskał wysokie oceny amerykańskich specjalistów w zakresie prowadzenia działań specjalnych i antyterrorystycznych. Dowódca GROM, pułkownik Petelicki, w uznaniu kunsztu i wyszkolenia polskich żołnierzy, jako pierwszy cudzoziemiec otrzymał amerykańskie odznaczenie bojowe *For Military Merit* (medal za dowodzenie na pierwszej linii), które – jak podkreślał – uznaje za wyróżnienie całej jednostki¹⁰³.

Jednostka jest kontynuatorką tradycji *Cichociemnych* – spadochroniarzy Armii Krajowej. 1 października 1996 roku GROM otrzy-

¹⁰³ H. Królikowski, *Wojskowa Formacja Specjalna GROM im. Cichociemnych – Spadochroniarzy Armii Krajowej*, Gdańsk 2000, s. 62.

mał z rąk prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej sztandar. Uroczystość odbyła się w Pałacu Prezydenckim. Rodzicami chrzestnymi sztandaru zostali: żona pierwszego dowódcy GROM pani Agnieszka Petelicka i oficer AK z formacji Cichociemnych ppor. Bronisław Czepczak-Górecki ps. „Zwijak 2”.

W celu normatywnego określenia zakresu działania GROM-u minister spraw wewnętrznych i administracji wydał w tej sprawie zarządzenie nr 64¹⁰⁴. W 1 § tego zarządzenia określono przeznaczenie jednostki do: *realizacji zadań o szczególnym charakterze w dziedzinie obronności i ochrony bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli*¹⁰⁵. Kolejny paragraf enumeratywnie wymieniał, w jaki sposób zadania te mają być przez jednostkę GROM realizowane, a mianowicie poprzez:

1. stałą gotowość jednostki do podejmowania działań bojowych;
2. umiejętność współdziałania z żołnierzami innych, w tym zagranicznych, jednostek specjalnych;
3. utrzymywanie żołnierzy w stałej gotowości do wykonywania zadań w obiektach przeznaczonych dla naczelnych organów władzy i administracji państwowej – stosownie do odrębnych ustaleń wewnątrzresortowych;
4. gotowość do natychmiastowego podjęcia działań obronnych i ochrony w sytuacjach zagrożenia działaniami terrorystycznymi placówek dyplomatycznych w kraju i za granicą oraz obiektów ważnych z punktu widzenia gospodarki i obronności kraju;
5. stałą gotowość jednostki do udziału w operacjach zagranicznych;
6. zdolność do wykonywania innych zadań specjalnych i o szczególnym charakterze wynikających z odrębnych przepisów;
7. planowanie zaopatrywania i zabezpieczenia jednostki w zakresie logistycznym oraz właściwe wykorzystanie przydzielonych środków;

¹⁰⁴ Zarządzenie nr 64 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28.10.1997 r. w sprawie zakresu i form działania Jednostki Wojskowej Nr 2305, Dziennik Urzędowy nr 10 z 3.11.1997 r., poz. 84.

¹⁰⁵ Tamże.

8. współpracę i współdziałanie z innymi jednostkami organizacyjnymi nadzorowanymi, podległymi lub podporządkowanymi ministrowi spraw wewnętrznych i administracji.

Paragraf 3 zawierał zakres działania Jednostki Wojskowej 2305 GROM, określając go w szczególności na:

1. wykonywanie, w tym wspólnie z innymi jednostkami tego typu, operacji zwalczania międzynarodowych aktów terrorystycznych;

2. odpieranie aktów terroru oraz szczególnie niebezpiecznych przestępstw skierowanych przeciw osobom zajmującym kierownicze stanowiska państwowe i innym osobom, które ze względu na dobro państwa należy objąć ochroną, członkom delegacji państw obcych przebywających na terenie Polski, a także urządzeniom i obiektom służącym najwyższym organom władzy i administracji państwowej i innym obiektom ważnym dla gospodarki lub obronności kraju;

3. w przypadkach wystąpienia zagrożenia działaniami terrorystycznymi lub ważnej potrzeby objęcia ochroną prewencyjną wskazanych w pkt 2 osób i obiektów;

4. wykonywanie operacji antyterrorystycznych polegających na uwalnianiu z budynków, statków powietrznych i innych obiektów przetrzymywanych tam zakładników w szczególnie trudnych przypadkach;

5. konwojowanie osób, dokumentów i przedmiotów o szczególnym znaczeniu;

6. uczestniczenie w działaniach podejmowanych wspólnie przez siły zbrojne państw, w ramach misji organizowanych przez ONZ lub inne organizacje.

W punkcie 2 paragrafu 4, odnosząc się do kwestii realizacji zadań bojowych przez 2305 GROM, ustalono, że: jednostka, realizując zadania bojowe wykonuje operacje lądowe, morskie, powietrzne lub mieszane w formach odpowiednich do zaistniałej sytuacji w celu:

- bezpośredniej neutralizacji zagrożenia terrorystycznego;
- likwidacji czynników mających wpływ na zagrożenie ochraniających osób i obiektów;
- ochrony osób i obiektów.

Jesienią 1999 roku, w atmosferze wydarzeń określanych szeroko w prasie mianem skandalicznych, a związanych z kontrolą w jednostce GROM i odwołaniem jego dowództwa, pododdział został przeniesiony do Ministerstwa Obrony Narodowej.

3.4. Wydział Realizacji UOP

Urząd Ochrony Państwa, wykonując swoje ustawowe zadania operacyjno-śledcze, niejednokrotnie zajmuje się osobami ze zorganizowanych grup przestępczych. Podejmowane czynności, a zwłaszcza końcowa część prowadzonych postępowań przygotowawczych (dochodzeń, śledztw) wiąże się z koniecznością zatrzymania osób podejrzewanych o działalność przestępczą. Ważne przy tym jest, aby dokonać tego w sposób uniemożliwiający ukrycie lub zniszczenie dowodów przestępstwa, a także aby zatrzymanie zrealizować przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności i taktyki. Osoby te niejednokrotnie posiadają nielegalnie broń palną i w swojej desperacji, pragnąc uniknąć odpowiedzialności karnej, gotowe są jej użyć przeciwko funkcjonariuszom UOP.

Początkowo przy tego typu realizacjach korzystano z pomocy policyjnych pododdziałów antyterrorystycznych. Nie zawsze jednak pomoc taka była możliwa do udzielenia, czasami w tym samym czasie jednostki te wykonywały zadania na rzecz pionu operacyjno-śledczego policji. Nie zawsze też, z punktu widzenia dobra prowadzonego postępowania, wskazane było wprowadzanie większej ilości osób w tajniki sprawy.

Mając powyższe na uwadze, kierownictwo Urzędu podjęło w 1992 roku decyzję o utworzeniu w ramach Zarządu Śledczego, własnego, kilkunastoosobowego Wydziału Realizacji (przemianowany w późniejszym okresie na Wydział Realizacji Specjalnych i Antyterrorystycznych – logo jednostki ryc. 8), którego zadaniem jest podejmowanie działań o charakterze specjalnym, wymagających wyższych niż przeciętne umiejętności w zakresie taktyki specjalnej i sprawności fizycznej. Nabór do wydziału przeprowadzono spośród policjantów



Ryc. 8. Logo Wydziału V Zarządu Śledczego UOP

pododdziałów antyterrorystycznych policji, a także funkcjonariuszy UOP, którzy dobrowolnie zgłosili akces do służby w tej jednostce. Program szkolenia oraz wyposażenie w środki walki i wyposażenia specjalistycznego, oparto na wzorcach pododdziałów antyterrorystycznych policji. Funkcjonariusze tegoż wydziału przeszli gruntowne szkolenia w zakresie taktyki działań antyterrorystycznych w Stanach Zjednoczonych.

4. Wybrane akcje i operacje pododdziałów kontrterrorystycznych policji

4.1. Szczecin – dewiant z zakładnikiem – 1987 rok

11 stycznia 1987 roku o godz. 10.15, jeden z mieszkańców wsi Moczyły, woj. szczecińskie, powiadomił posterunek MO w Kołbaskowie, że w oknie na poddaszu budynku w Moczyłach stoi mężczyzna z dzieckiem. Trzyma przy jego szyi jakieś ostre narzędzie. Grozi zamordowaniem dziecka, jeśli nie zostanie wypuszczony z więzienia w Nowogardzie jego brat.

Obecni na posterunku milicjanci natychmiast udali się na miejsce zdarzenia. Próby rozmów z mężczyzną, nakłanianie go do uwolnienia dziecka nie dawały rezultatów. Jego reakcją na wezwania było opuszczenie poddasza i udanie się z dzieckiem w stronę bagien.

Informacja o zajściu wraz z prośbą o udzielenie pomocy została przekazana do Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych (obecnie Komendy Wojewódzkiej Policji) w Szczecinie. Na miejsce skierowano 12-osobową drużyną szturmową plutonu specjalnego ZOMO. Po zorientowaniu się w sytuacji (okazało się, że dziewczynka jest córką nieżyjącego brata mężczyzny i prawdopodobnie mężczyzna dokonał na niej czynów lubieżnych na strychu swojego domu) i uzyskaniu informacji, że mężczyzna z dziewczynką wyszedł z terenu mokradeł i udaje się w kierunku swojego domu, przyjęto następującą taktykę działania:

– rolę negocjatora, mającego na celu odwrócenie uwagi mężczyzny, przejmie na siebie obecny na miejscu zastępca szefa WUSW płk Jerzy Stańczyk¹⁰⁶;

– przyjęto założenie niedopuszczenia do wejścia mężczyzny do domu z zakładniczką, a także uniemożliwienia mu powrotu na bagna;

– funkcjonariusze z plutonu specjalnego zajmą pozycje w ukryciu wzdłuż domniemanej trasy powrotu mężczyzny do domu;

– atak na mężczyznę nastąpi w dogodnym momencie, tak aby nie zdążył zranić dziewczynki.

O godz. 13.10 płk Stańczyk nawiązał kontakt z mężczyzną, który mimo prośby, aby puścił dziecko, nadal szedł w kierunku zabudowań, nie pozwalając się do siebie zbliżyć bliżej niż na 15 metrów. W tym czasie jeden z milicjantów z plutonu specjalnego wszedł na dach przybudówki domu przestępcy, schował się za węglem budynku około 4 metrów od ganku. W chwili gdy mężczyzna z dziewczynką zbliżył się do ganku, funkcjonariusz skoczył na niego, przewracając go. Mężczyzna mimo upadku nie puścił zakładniczki, zamierzył się na nią ostrym przedmiotem trzymany w ręku. Drugi funkcjonariusz plutonu specjalnego oddał wtedy w jego kierunku strzał z rewolweru, trafiając przestępcę niegroźnie w zuchwę. Mężczyzna puścił dziecko i został obezwładniony.

4.2. Warszawa – plac Hallera – 1992 rok

18 maja 1992 roku w mieszkaniu przy placu Hallera, wynajmowanym przez obywateli byłego ZSRR, znaleziono kilka egzemplarzy broni palnej oraz granaty. O powyższym fakcie powiadomiono dyżurnego Komendy Rejonowej Policji Warszawa Praga-Północ. Po przeanalizowaniu sytuacji pełniący dyżur zastępca komendanta rejonowego polecił pracownikom pionu kryminalnego tejże Komendy zorganizowanie w lokalu zasadzki. Wystąpił do Komendanta Stołecznego

¹⁰⁶ Płk Jerzy Stańczyk był w latach 1996–1997 komendantem głównym policji, w stopniu nadinspektora.

o zgodę na udział w działaniach policjantów Wydziału Antyterrorystycznego Komendy Stołecznej Policji. Na polecenie komendanta skierowano do pomocy policjantów sekcji szturmowej Wydziału AT.

Po otrzymaniu polecenia wyjazdu policjanci pododdziału antyterrorystycznego, kierownik sekcji oraz zastępca naczelnika wydziału udali się na odprawę do KRP. Ustalono następujący plan zasadzki:

- do mieszkania zostaną wprowadzeni policjanci Wydziału AT oraz policjanci z pionu kryminalnego KRP;
- na zewnątrz budynku zostanie ustawiona załoga złożona z wywiadowców KRP;
- zadaniem policjantów biorących udział w zasadzce będzie zatrzymanie osób wchodzących do mieszkania;
- ustalono system łączności.

Po zakończeniu odprawy policjanci weszli do lokalu, wywiadowcy zajęli pozycje przed budynkiem, w radiowozie. Mieszkanie miało powierzchnię 38 metrów kwadratowych. Składało się z przedpokoju, łazienki, kuchni oraz jednego pokoju.

Wieczorem w mieszkaniu rozległ się dzwonek domofonu. Policjant z KRP wszedł do kuchni, policjanci z Wydziału AT zajęli pozycje przy drzwiach wejściowych do pokoju. Po 15 minutach usłyszeli manipulowanie kluczami w zamku drzwi wejściowych. Gdy drzwi się otworzyły, było wyraźnie słychać, że do mieszkania wchodzi kilka osób. W chwili kiedy do pokoju wszedł mężczyzna, pierwszy stojący funkcjonariusz pododdziału antyterrorystycznego krzyknął: „Stój! Policja!”, widząc, iż zostaje on obezwładniony przez policjantów w pokoju, wraz z drugim policjantem, stojącym za nim, minął wchodzącego i pobiegł w kierunku drzwi wejściowych, przy których stał odwrócony tyłem do nich drugi mężczyzna. Został przez nich obezwładniony i zakuty w kajdanki. Mężczyzna, który wszedł do pokoju, został złapany za rękę przez stojącego przy ścianie policjanta. Znajdujący się w pokoju drugi policjant go ubezpieczał. Osobnik oparł się o ścianę po lewej stronie od drzwi wejściowych do pokoju, prawą ręką sięgnął za pasek po pistolet, zaczął strzelać, obracając się w lewo w kierunku pokoju. Strzelał, powoli przenosząc rażenie ogniem w kierunku interweniujących funkcjonariuszy. Obaj policjanci w obronie własnej za-

częli strzelać w stronę napastnika. Zdołał, oddając strzały, przemieścić się w kierunku wersalki stojącej przy przeciwległej ścianie. Osunął się na wersalkę, a następnie przewrócił się na podłogę. Wezwano drogą radiową pomoc medyczną i posiłki z Komendy Rejonowej oraz Wydziału Antyterrorystycznego. Zarówno pogotowie ratunkowe, jak również dodatkowe siły policyjne przybyły na miejsce po około 10 minutach. W czasie akcji został postrzelony w rękę policjant ubezpieczający działanie kolegi w pokoju, niegroźnie w postaci otarcia naskórka zostali ranni dwaj policjanci w przedpokoju i policjant znajdujący się w kuchni. Rany pochodziły od rykoszetów pocisków wystrzeliwanych przez napastnika. W kierunku przestępcy oddano 12 strzałów, na skutek odniesionych ran zmarł kilka godzin później w Szpitalu Praktycznym. Rannego policjanta przewieziono do Centralnego Szpitala Klinicznego MSW.

Ogółem, pod budynek przy placu Hallera, przyjechało volkswagenem bus pięciu mężczyzn, trzech weszło na górę, gdzie jeden został zatrzymany, drugi śmiertelnie postrzelony. Trzeci został zatrzymany przez wywiadowców przed budynkiem. Dwóch pozostałych zbiegło w nieznanym kierunku.

4.3. Kraków – szantażysta „Gumiś” – 1994 rok

1 września 1994 roku do redakcji działu miejskiego „Gazety Krakowskiej” zadzwonił mężczyzna, który poinformował o podłożeniu przez siebie bomby w budynku Dworca Głównego PKS w Krakowie. Rozmówca podał, iż ładunek jest umieszczony w torbie, a następnie przerwał połączenie. Redakcja przekazała uzyskaną informację do Komisariatu Kolejowego Kraków – Dworzec Główny. Dyżurny natychmiast powiadomił dyżurnego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie. W rejon dworca PKS skierowano policjantów celem przeprowadzenia penetracji terenu. Po kilku minutach, drogą radiową, dyżurny otrzymał informację o zlokalizowaniu torby. Na miejsce skierowano grupę minersko-pirotechniczną Kompanii Antyterrorystycznej Oddziałów Prewencji KWP w Krakowie. W rejon działań zostały

skierowane służby pomocnicze – straż pożarna oraz pogotowie ratunkowe.

Policjanci pirotechnicy po stwierdzeniu, że w torbie znajduje się ładunek wybuchowy, wyrzutnikiem pirotechnicznym zneutralizowali bombę. W torbie ujawniono list o następującej treści: *W ciągu 48 godz. od 12.00 dnia dzisiejszego, tj. 1.09.1994 r., przygotować 500 tys. marek niemieckich lub ich równowartość w dolarach amerykańskich, pieniądze spakować w torbę, w której znajduje się ładunek, dodatkowo opakować w folię, próba podstawienia fałszywek oznaczać będzie, że po upływie 48 godzin od przekazania pieniędzy w mieście zaczną wybuchać ładunki o zwiększonej masie niż przekazany wam „prezent”, instrukcje o sposobie przekazania pieniędzy przesłane zostaną w ciągu najbliższych 48 godzin.* List został podpisany: *gumisie*.

Grupa dochodzeniowo-śledcza rozpoczęła czynności zmierzające do ustalenia okoliczności przekazania informacji o podłożeniu ładunku do redakcji, a także ustalenia ewentualnego sprawcy podłożenia.

W związku z tym, że na terenie województwa katowickiego miało miejsce podobny incydent poproszono Komendę Wojewódzką Policji w Katowicach o nadesłanie materiałów procesowych z tego zdarzenia, a także rozesłano telefonogramy do wszystkich komend wojewódzkich policji w kraju z zapytaniem, czy nie było na ich terenie podobnej próby wyłudzenia okupu.

Wieczorem, do redakcji gazety znów zatelefonował szantażysta, powiadomił, że informacje na temat sposobu przekazania okupu poda następnego dnia

Kontakt nastąpił dopiero po paru dniach. Do „Gazety Krakowskiej” zadzwonił mężczyzna i przekazał swoje żądania. Podał miejsce i sposób złożenia pieniędzy. Nikt jednak nie próbował odebrać okupu.

Ponowny kontakt został nawiązany w godzinach popołudniowych, szantażysta zadzwonił do redakcji, przekazując informacje, że miejscem podłożenia ma być pociąg. Podał trasę jego przejazdu oraz sposób, w jaki należy torbę z pieniędzmi zostawić.

Przesłuchując nagrania dokonane w czasie rozmów z osobą żądającą okupu, jeden z policjantów rozpoznał głos Sylwestra Augustynka. Był on poszukiwany listem gończym od 1993 roku. Weryfikacja tej

hipotezy przez osoby mające wcześniej kontakt z Augustynkiem potwierdziła przepuszczenia policjanta. Od tego momentu rozpoczęto poszukiwania konkretnej osoby i jednocześnie prowadzono dalsze czynności zmierzające do ujęcia szantażysty podczas przekazywania okupu.

Po kolejnych dwóch dniach mężczyzna ponownie zadzwonił do „Gazety Krakowskiej”, informując o wysłaniu na adres redakcji listu, w którym wskazał miejsce podłożenia kolejnych trzech ładunków wybuchowych. Skierowana w powyższe miejsca grupa minersko-pirotechniczna KAT OP KWP w Krakowie odnalazła i zneutralizowała trzy bomby samodiałowe. Szantażysta stwierdził, że są to trzy z dziesięciu ładunków rozmieszczonych w różnych punktach miasta. Pozostałe miały mieć bardziej skomplikowany system inicjujący, ich detonacja miała nastąpić w ciągu 72 godzin, jeżeli jego żądania nie zostaną spełnione.

W środkach masowego przekazu pokazano list gończy za Sylwestrem Augustynkiem, jako „Gumisiem” podkładającym bomby na terenie Krakowa.

Po 10 dniach od pierwszego kontaktu nastąpił kolejny kontakt szantażysty z redakcją gazety. Tym razem mężczyzna zażądał wyrzucenia okupu z pociągu relacji Zakopane – Gdynia w miejscu przez niego wyznaczonym.

Po trzech dniach szantażysta ponownie kontaktuje się z „Gazetą Krakowską”, umawia się z dziennikarzem na spotkanie. Nie precyzuje jednak miejsca, a jedynie czas spotkania na godzinę 9.00 w najbliższą niedzielę. Jest to ostatni z nim kontakt.

Podczas całego incydentu policjanci-antyterrorysty byli przygotowani do różnych wariantów podjęcia działań bojowych. Skala zagrożenia bezpieczeństwa w Krakowie była bardzo wysoka. Świadomość możliwości wystąpienia ataku bombowego w różnych częściach miasta, w miejscach publicznych, paraliżowała życie krakowskiego społeczeństwa. Potęgowały to dodatkowo fakty odnajdywania i neutralizacji autentycznych bomb.

Nie doszło jednakże do bezpośredniego użycia sił AT. Doświadczenia kompanii antyterrorystycznej z Krakowa, chociaż nie sprawdzone w praktycznej realizacji, stanowią bardzo ważne doświadczenie w opracowywaniu założeń taktyki działania tego typu jednostek.

4.4. Wola Karczewska – największa w Europie wytwórnia amfetaminy – 1995 rok

Od kilku lat Wydział do Walki z Przeszecznością Zorganizowaną Komendy Stołecznej Policji prowadził działania operacyjne dotyczące nielegalnej produkcji amfetaminy. Na podstawie uzyskanych informacji ustalono, że miejsce produkcji znajduje się w miejscowości Wola Karczewska pod Warszawą.

Sporządzono plan działań zmierzający do wejścia na teren posesji, w której odbywa się nielegalna produkcja narkotyku. Plan uwzględniający użycie w operacji sił Wydziału Antyterrorystycznego KSP zatwierdził Komendant Stołeczny Policji. Czekano na odpowiednią sytuację operacyjną umożliwiającą realizację przedsięwzięcia. We wrześniu 1995 roku zapadła decyzja o przeprowadzeniu operacji zmierzającej do likwidacji wytwórni.

Z planem zapoznał się zastępca naczelnika Wydziału Antyterrorystycznego. W godzinach wieczornych dokonał rekonesansu miejsca przyszłych działań w celu określenia taktyki działania oraz sił i środków potrzebnych do realizacji.

Z rozpoznania wynikało, że budynek, w którym prowadzi się produkcję, jest wolnostojący, jednopiętrowy. Stoi na działce o powierzchni 4000 metrów kwadratowych, teren wokół niego jest odkryty, dojazd do posesji stanowi polna droga o długości około 70 metrów, całość jest ogrodzona metalowym płotem z bramą wjazdową zamykaną na masywną kłódkę. Brama jest niewidoczna z okien budynku.

Przyjęto następującą taktykę działania, uwzględniając niekorzystne położenie obiektu działania, uniemożliwiające skryte podejście, jak

również masywne drzwi mogące stanowić przeszkodę w wejściu do budynku:

- do działań zostaną użyte dwa samochody osobowo-terenowe;
- jeden podjedzie pod bramę, wyznaczeni policjanci przetną kłódkę, która zamyka bramę wjazdową;
- zespoły szturmowe podejną pod budynek;
- po wrzuceniu do pomieszczenia granatu ogłuszająco-oślepiającego dwa zespoły szturmowe wejdą do środka z zadaniem opanowania parteru oraz piętra posesji;
- wydzielone zespoły szturmowe otoczą obiekt w celu uniemożliwienia ewentualnej ucieczki kogokolwiek z budynku, a także w celu ubezpieczenia działających wewnątrz zespołów.

Rano przeprowadzono odprawę z policjantami pododdziału antyterrorystycznego biorącymi udział w operacji. Przedstawiono sytuację i przydzielono szczegółowe zadania dowódcom zespołów szturmowych, a także poszczególnym policjantom. Następnie zespoły udały się na przydzielonych środkach transportu do wyznaczonego na pozycję wyjściową miejsca, gdzie nastąpiło spotkanie z policjantami Wydziału do Walki z Przestępczością Zorganizowaną. Ustalono końcowe szczegóły.

Samochody podjechały pod bramę posesji. Zgodnie z wcześniej ustalonym planem wyznaczony policjant przeciął kłódkę, która ją zamykała. Po wjeździe na teren, pierwszy pojazd podjechał od strony głównego wejścia, drugi podjechał z tyłu obiektu. Zespoły szturmowe utworzyły wokół niego pierścień wewnętrzny. Policjanci uderzyli taranem w drzwi, następnie został wrzucony do środka granat oślepiająco-ogłuszający. Po jego eksplozji dwa zespoły weszły do środka budynku. W przedpokoju obezwładniono mężczyznę, który biegł w kierunku wieszaka z ubraniami (miał tam ukryty pistolet kaliber 9 mm), na piętrze zatrzymano kobietę. Zatrzymanych przekazano policjantom z Wydziału do Walki z Przestępczością Zorganizowaną.

Na terenie domu znajdowała się aparatura do produkcji amfetaminy. Znalezione komponenty wystarczyłyby do produkcji 10 ton narkotyku. Była to największa, jak do tej pory, zlikwidowana, nielegalna wytwórnia narkotyków na terenie Europy.

4.5. Warszawa – ładunek wybuchowy założony na osobę – 1996 rok

W styczniu 1996 roku do mieszkania przy jednej z ulic w Warszawie wtargnęło dwóch mężczyzn. Znajdujących się w środku mężczyznę i kobietę pobili, zakneblowali, przywiązali sznurem do krzesel. Po chwili mężczyznę odwiązali, kazali pójść z sobą do banku PKO celem wypłacenia przez niego pieniędzy z książeczki oszczędnościowej. Kobietę pozostawili w mieszkaniu, przyklejając jej plastrami do pleców pakunek z wystającym przewodem. Poinformowali, że jest to ładunek wybuchowy, zdalnie odpalany. Zagrozili, że w przypadku niespełnienia ich żądania zostanie on zdetonowany. Po wejściu do budynku PKO szantażowany mężczyzna rzucił się na napastników. Mimo próby ich zatrzymania, również przez straż bankową, zdołali zbiec. Powiadomiono o całym zdarzeniu policję, informując jednocześnie, iż w domu znajduje się żona pokrzywdzonego z założonym na plecach ładunkiem wybuchowym.

Dyżurny Komendy Stołecznej Policji polecił dyżurnemu Wydziału Antyterrorystycznego skierować pod wskazany adres dyżurny zespół sekcji minersko-pirotechnicznej.

Po dotarciu na miejsce policjanci skontaktowali się z przybyłymi wcześniej funkcjonariuszami Batalionu Patrolowo-Interwencyjnego KSP. Po wejściu do pokoju policjanci Wydziału AT zastali w nim kobietę, która miała przyklejony do pleców pakunek z widoczną anteną.

Na miejsce zdarzenia zostały ściągnięte wozy bojowe Straży Pożarnej, karetka reanimacyjna pogotowia ratunkowego, pogotowie gazowe i energetyczne. Mieszkańcy budynku zostali ewakuowani.

Po dokładnych oględzinach urządzenia przytwierdzonego do pleców kobiety, przystąpiono do zdjęcia go w sposób bezpieczny dla poszkodowanej. W tym celu nacięto plastry nożem, taśmą samoprzylepną przyklejono linkę do urządzenia. Kobietę ustawiono przy drzwiach wejściowych do przedpokoju, tyłem do okna. Jeden z pirotechników chwycił ją za rękę, drugi trzymał w ręku końcówkę linki. Na sygnał nastąpiło wciągnięcie kobiety do przedpokoju i jednoczesne

silne szarpnięcie za linkę. Urządzenie zostało zerwane z jej pleców. Kobieta przekazano zespołowi lekarskiemu, była w stanie silnego szoku wywołanego zdarzeniem.

Następnie ładunek został wyniesiony na podwórze. Wykonano zdjęcie rentgenowskie. Wynikało z niego, że może to być domowe urządzenie wybuchowe. W miejscu bezpiecznym, po uwzględnieniu infrastruktury terenu zostało ono zneutralizowane za pomocą wyrzutnika pirotechnicznego.

Odnalezione fragmenty dowodziły, że urządzenie, będące na szczęście atrapą, zostało skonstruowane przez osobę dobrze znającą zasady konstrukcji urządzeń wybuchowych.

4.6. Płońsk – uwolnienie uprowadzonego biznesmena – 1996 rok

23 maja 1996 roku, około godz. 16.00, właściciel prywatnej firmy zielarskiej z Płońska pojechał na budowę swojego domu na peryferiach miasta. Kilka minut później pod budowany dom podjechał biały mercedes na warszawskich numerach rejestracyjnych. Wsiadło z niego czterech mężczyzn. Biznesmen podszedł do nich i razem ruszyli w stronę domu. Tuż przed drzwiami jeden z mężczyzn wepchnął go do domu. Świadkowie porwania usłyszeli strzały i krzyki.

Kilka minut później napastnicy wynieśli pokrwawionego właściciela firmy z posesji. Wrzucili go na tylne siedzenie samochodu i odjechali.

W poniedziałek do rodziny uprowadzonego zadzwoniła kobieta. Zapewniła, że uprowadzony żyje. W zamian za uwolnienie go zażądała 100 tys. dolarów.

We wtorek 28 maja 1996 roku policjanci z Wydziału Kryminalnego KWP w Ciechanowie ustalili, że prawdopodobnym miejscem przetrzymywania uprowadzonego mężczyzny są zabudowania gospodarze we wsi Klukowo, gmina Świercze, województwo ciechanowskie.

Komendant wojewódzki policji w Ciechanowie, wobec dużego prawdopodobieństwa, iż jest to faktycznie miejsce przetrzymywania biznesmena, zwrócił się do Komendanta Stołecznego Policji z prośbą o udzielenie pomocy w operacji uwolnienia uprowadzonego i wyrażenie zgody na użycie do tego celu Wydziału Antyterrorystycznego KSP. Zgodę taką otrzymał. Do Komendy Rejonowej Policji w Pułtuskach przybyła grupa policjantów Wydziału AT.

Naczelnik Wydziału Kryminalnego KWP w Ciechanowie przedstawił stan dotychczasowych ustaleń oraz naszkicował teren przyszłych działań. Z przekazanych informacji wynikało, że nie ma możliwości skrytego podjechania pod zabudowania, ponieważ budynki stoją na odkrytym terenie, zakładnik pilnowany jest przez co najmniej trzech mężczyzn posiadających broń palną.

Na podstawie uzyskanych informacji założono następujący plan przeprowadzenia operacji ratunkowej:

- w operacji będą brały udział dwie sekcje szturmowe Wydziału AT;
- zadaniem sekcji I będzie opanowanie budynku gospodarczego, w którym przetrzymywany jest zakładnik;
- zadaniem sekcji II będzie opanowanie budynku mieszkalnego i pozostałych zabudowań na terenie posesji;
- miejscowe siły policyjne podczas trwania działań będą się znajdowały około 800 do 1000 metrów od rejonu akcji, podjadą na przekazany drogą radiową sygnał, od dowódcy operacji, o zakończeniu działań przez Wydział AT;
- podczas szturmów, w sytuacji gdy nie będzie możliwe otwarcie drzwi, nastąpi zniszczenie zamków pociskami typu *PIK-94*¹⁰⁷ ze strzelby kaliber 12, po wcześniejszym wstrzeleniu do środka pocisków *CS-94* (gaz łzawiący) i wrzuceniu przez okna (jeżeli będzie to możliwe) granatów oślepiających;
- ze względu na możliwość użycia gazu łzawiącego wszyscy policjanci pododdziału antyterrorystycznego, biorący udział w działaniach, założą maski przeciwgazowe.

¹⁰⁷ PIK-94 nabój kal. 12 – określenie dla strzelb myśliwskich, z pociskiem ze sprasowanego proszku, np. cynowego. Pocisk, uderzając o zamek w drzwiach, niszczy go, nie rażąc osób stojących za drzwiami.

Policjanci po odprawie zajęli miejsca w samochodach, które ruszyły w kierunku wsi Klukowo. Po kilkunastu minutach jazdy pojazdy zatrzymały się na jezdni około 10 metrów od posesji, na komendę: „Atak!” policjanci, zgodnie z wcześniej ustalonym planem, opuścili samochody i pobiegli w kierunku wyznaczonych w planie celów. Zespół szturmowy sekcji I wszedł bez przeszkód przez pierwsze drzwi budynku gospodarczego, po lewej stronie napotkano zamknięte drzwi. Wstrzelono przez drzwi pociski z gazem łzawiącym *CS-94*, wrzucono przez okno granat ogłuszająco-oślepiający, a następnie za pomocą pocisków *PIK-94* wystrzelono zamek w drzwiach. W momencie detonacji granatu przez zamknięte okno budynku wyskoczyło na podwórze dwóch mężczyzn. Zostali oni obezwładnieni i zakuci w kajdanki. Po wejściu do środka zespoły szturmowe otworzyły kolejne drzwi do pomieszczenia, w którym znajdował się uprowadzony mężczyzna. Był on przykuty łańcuchem do metalowego łóżka. Ponieważ był w stanie szoku, został zabrany do szpitala przez karetkę pogotowia ratunkowego. Przeszukanie pozostałych zabudowań przez zespoły szturmowe sekcji II przebiegło bez przeszkód. W pomieszczeniach tych nie znaleziono innych sprawców porwania. Dwóch zatrzymanych przekazano policjantom Wydziału Kryminalnego KWP w Ciechanowie. Cała akcja trwała około 1 minuty.

Pomieszczenie, w którym był przetrzymywany zakładnik, miało zabite okna, ściany i drzwi były wygłuszone styropianem, w środku zainstalowane były głośniki, z których cały czas nadawany był program radiowy w celu zagłuszenia ewentualnych krzyków porwanego.

Zakończenie

Zmiany układu sił politycznych na kontynencie europejskim nie pozostają bez wpływu na rozwój współczesnego terroryzmu. Wszystkie zjawiska społeczne, jakie miały i mają swoje miejsce w subkulturze Europy Zachodniej (narkomania, ruchy młodzieżowe itp.), powoli docierały do państw Europy Środkowej i Wschodniej. Gwałtowne odsłonięcie żelaznej kurtyny spowodowało lawinowy napływ nie tylko pożądaných, ale i tych patologicznych wartości moralnych i kulturowych. Obecnie mamy w Polsce do czynienia ze stosowaniem metod terrorystów przez grupy przestępcze. Uważam jednak, że nie ma w naszym kraju zjawiska terroryzmu. Zgadzam się z poglądami tych ludzi nauki, że o terroryzmie można mówić tylko wówczas, gdy działanie ma podłoże polityczne, gdy wymierzone jest w instytucje państwa, w określone siły i elity polityczne, gdy obliczone jest na destrukcję państwa.

Występujące w Polsce zjawisko stosowania terroru bombowego ma, jak to opisano wcześniej, wyłącznie charakter metody załatwiania osobistych porachunków między gangami (zorganizowanymi grupami przestępczymi) lub też zastraszenia „niepokornych”, odmawiających płacenia haraczu. To dziennikarze określają sprawców tychże czynów mianem terrorystów, chcąc w ten sposób poruszyć wyobraźnię czytelnika powagą sytuacji, a także wywołać u niego określony stan emocjonalny.

Niemniej uważam, że czas jaki dzieli nasz kraj od wkroczenia do państw dotkniętych terroryzmem, jest nie tak odległy. Gospodarka rynkowa ze swoimi konsekwencjami w postaci bezrobocia, rozprężenie społeczne, dość swobodne lansowanie różnych wartości społecznych i politycznych, rozwój ruchów anarchistycznych, lewicowych, jak też prawicowych, ruchów o zabarwieniu ekstremistycznym, sekt

religijnych – to wszystko może się stać przyczynkiem do powstania ugrupowań nieformalnych mogących sięgnąć po terroryzm jako metodę swojego działania. Stanowiąca trzon takich zjawisk młodzież łatwo może stać się narzędziem w rękach zdeterminowanych przywódców tych organizacji.

Próby naśladownictwa wydarzeń, jakie mają miejsce na świecie w związku z atakami terrorystycznymi, były skanalizowane przede wszystkim na poziomie fałszywych alarmów. Sprawa Shella – podłożenie 24.04.1996 roku bomby na stacji benzynowej tego koncernu w Warszawie (podczas rozbrajania ładunku śmierć poniósł policjant-pirotechnik), a w konsekwencji ujawnienie się grupy o nazwie *GN-95*, mogłaby być odczytana jako początek polskiego terroryzmu. Wydaje się jednak, że w tym przypadku bandyci po raz kolejny dorobili ideologię do problemu. Żądanie okupu, dużych pieniędzy, łatwo zdobytych, bo na ludzkim strachu, było prawdopodobnie rzeczywistym motywem działania tej grupy przestępczej, nazywającej siebie bojownikami w słusznej sprawie. Organizacja, jeżeli nawet istniała, nigdy w późniejszym okresie nie dała znać o sobie.

Jest to niewątpliwie jednak poważny sygnał, że bomby mogą uderzyć w niewinnych ludzi i to nie tylko w tych, którzy przypadkiem znaleźli ładunek wybuchowy – takie wydarzenia miały już w naszym kraju miejsce. Wymaga on poważnego potraktowania, wyciągnięcia odpowiednich wniosków i przedsięwzięcia właściwych środków zaradczych. Łatwość, z jaką można zdobyć w naszym kraju broń, materiały wybuchowe, czy też gotową bombę (o czym świadczą liczne przykłady zlikwidowania przez policję miejsc ich produkcji, magazynowania i sprzedaży), nie dają żadnej gwarancji, że osoba nie zrównoważona psychicznie, lub też kierowana jakąś bliżej nieokreśloną ekstremistyczną ideologią, dokona zamachu w miejscu powszechnie dostępnym, jako sposobu na zmanifestowanie swoich poglądów czy zwrócenie na siebie uwagi.

Przestępcy, którym coraz skuteczniej policja odcina źródła dochodów, mogą stosować szantaż bombowy w celu uzyskania okupu, ten sam cel mogą chcieć osiągnąć poprzez wzięcie zakładników. Odwrócenie uwagi społeczeństwa od ich rzeczywistych intencji może stano-

wić określenie siebie jako bliżej nieznannej organizacji walczącej z władzą, wpływami obcego kapitału, wyznawcami innej religii itp.

Nie można też nie dostrzegać zagrożeń, jakie płyną z faktu przynależności naszego kraju do NATO oraz dążeń do integracji ze strukturami Unii Europejskiej. Nowe położenie polityczno-militarne Polski sprawia, że nasz kraj może być wciągnięty, o ile już nie jest, na listę państw, przeciwko którym fundamentaliści islamscy będą prowadzić *świętą wojnę – dżihad*. Z założenia bowiem kierują oni swoją agresję na wszystkich, którzy popierają czynnie lub chociażby politycznie Stany Zjednoczone i Izrael, uznawanymi przez islamistów za źródło *nauk szatana*. Z tego też względu Polska musi mieć świadomość, iż jej prozachodnia orientacja może być przyczynkiem do wkroczenia na jej terytorium międzynarodowego terroryzmu.

Literatura

1. Decyzja 001/85 Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej w przedmiocie realizacji Zarządzenia 0054/84 MSW w sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem.
2. Decyzja 86/95 Komendanta Głównego Policji z dnia 7.07.1995 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego programu szkolenia i doskonalenia zawodowego etatowych pododdziałów antyterrorystycznych Policji.
3. Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 1.03.1978 r. w sprawie powołania w wydzielonych Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej Plutonów Specjalnych.
4. Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 19.07.1980 r. w sprawie utworzenia Drużyn Specjalnych w Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej.
5. Decyzja Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 7.01.1985 r. w sprawie rozwiązania Drużyn Specjalnych przy Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej.
6. Decyzja Komendanta Głównego Policji nr 51/96 z dnia 25.04.1996 r. w sprawie powołania Zespołu do zbadania okoliczności prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych na terenie stacji benzynowej firmy Shell na ulicy Ostrobramskiej w Warszawie w dniu 24.04.1996 roku.
7. Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych z 28.02.1976 r. w sprawie utworzenia Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji do zwalczania aktów przemocy.
8. *Działania taktyczne wojsk lądowych*, red. Z. Ścibiorck, Warszawa 1996.
9. Gearty C., *Terroryzm*, Warszawa 1998.
10. Gołębiowski J., *Wydział ds. Terroru Kryminalnego Komendy Stołecznej Policji w Warszawie jako przykład specjalistycznej jednostki Policji*, „Policja” 2000, nr 3.
11. Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 1998, s. 1266.
12. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 1999.

13. Hołyst B., *Czynniki utrudniające zwalczanie przestępczości zorganizowanej*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w Niemczech i w Polsce*, red. B. Hołyst, E. Kube, R. Schulte, Warszawa – Münster – Łódź 1996.
14. Jakubczyk R., Marczak J., *Obrona terytorialna Polski na progu XXI wieku*, Warszawa 1998.
15. Jałoszyński K., *Krajowe pododdziały antyterrorystyczne – historia i dzień dzisiejszy*, „Policja” 2000, nr 1 – 2.
16. Kaczmarek J., *Bezpieczeństwo Europy a fundamentalizm islamski*, „Zeszyty Naukowe AON” 1999, nr 3/35.
17. Kaczmarek J., *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 1999.
18. Klenk M., *Informacja dotycząca problemu zamachów na przywódców państwowych w Polsce oraz działalności służb ochronnych*, Biuro Ochrony Rządu, Warszawa 1994 (maszynopis).
19. Kochański S., *Brygady antyterrorystyczne, operacje, uzbrojenie*, Warszawa 1992.
20. Korzun M., *1000 słów o materiałach wybuchowych i wybuchu*, Warszawa 1986.
21. Królikowski H., *Wojskowa Formacja Specjalna GROM im. Cichociemnych – Spadochroniarzy Armii Krajowej*, Gdańsk 2000.
22. Kuba Paweł, *Terroryzm i jednostki antyterrorystyczne na świecie*, Warszawa 1992.
23. Kulczyński S., Kwećka R., *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, AON Warszawa 1997.
24. Marek A., *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, pod red. A. Marek, W. Pływaczewski, Szczytno 1992.
25. Mosur G. i inni, *Służby specjalne RP. Prawne aspekty cywilnego nadzoru*, Warszawa 1997.
26. Notatka urzędowa z przeprowadzonych ustaleń badających okoliczności prowadzenia działań minersko-pirotechnicznych na terenie stacji benzynowej firmy Shell przy ul. Ostrobramskiej w Warszawie w dniu 24.04.1996 roku, KGP 1996 (maszynopis).
27. Nowicki Z. T., *Ochrona osób i mienia*, Toruń 1999.
28. Pawlik J., Żywczyk M., *Organizacja i przeznaczenie pododdziałów specjalnych MO*, Warszawa 1985.
29. Pikulski S., *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.
30. Pływaczewski E., *Wybrane aspekty zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w Niemczech i w Polsce*, red. B. Hołyst, E. Kube, R. Schulte, Warszawa – Münster – Łódź 1996.

31. *Przestępczość porachunkowa jako przejaw przestępczości zorganizowanej*, red. M. Kulicki, W. Pływaczewski, M. Zajder, Szczytno 2000.
32. *Przeznaczenie, zadania, struktury organizacyjne, szkolenie i funkcjonowanie w czasie „W” i „P” 1. Pułku Specjalnego*, AON Warszawa 1998.
33. Rapacki A., *Stan zagrożenia przestępczością zorganizowaną w Polsce*, [w:] *Przestępczość zorganizowana w Niemczech i w Polsce*, red. B. Hołyst, E. Kube, R. Schulte, Warszawa - Münster – Łódź 1996.
34. Rozkaz nr 5/94 Komendanta Głównego Policji z dn. 11.08.1994 r., *W sprawie postępowania Policji w działaniach minersko-pirotechnicznych*.
35. Rozkaz Organizacyjny 0127/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.11.1982 r. w sprawie zmian w strukturze Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej.
36. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 7.08.1998 r. w sprawie rodzajów dyplomów i świadectw wydawanych przez szkoły i inne placówki oświatowe, które potwierdzają uzyskane specjalistyczne kwalifikacje w zakresie osób i mienia, minimalnego zakresu programów kursów pracowników ochrony fizycznej pierwszego i drugiego stopnia oraz zakresu obowiązujących tematów egzaminów i trybu ich składania, składu komisji egzaminacyjnej i sposobu przeprowadzania egzaminu, DzU nr 113, poz. 731.
37. Sifakis C., *Encyklopedia zamachów*, Warszawa 1994.
38. *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, zamieszczona w Internecie: www.msz.gov.pl/polzagr/strategiabezprp.html
39. *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* – przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.05.2000 r.
40. *Szkolenie drużyn reagowania na sytuacje kryzysowe*, Departament Stanu USA, Baton Rouge 1993.
41. Tomaszewicz J., *Terroryzm*, Katowice 2000.
42. Ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, DzU nr 4, poz. 16 (z późn. zmianami).
43. Ustawa z 22.08.1997 r. o ochronie osób i mienia, DzU nr 114, poz. 740.
44. Ustawa z 6.04.1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa, DzU nr 30, poz. 180 (z późn. zmianami).
45. Ustawa z dnia 25.06.1997 r., o świadku koronnym, DzU nr 114, poz. 738, zm. DzU nr 160, poz. 1083 (z późn. zmianami).
46. Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o Policji, DzU nr 30, poz. 170 (z późn. zmianami).
47. Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o Policji, DzU nr 30, poz. 179 (z późn. zmianami).
48. Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, DzU nr 88, poz. 553; sprost. DzU nr 128, poz. 840; zm. DzU nr 160, poz. 1083.

49. Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, DzU nr 88, poz. 553; sprost. DzU nr 128, poz. 840; zm. DzU nr 160, poz. 1083.
50. Ustawy z dnia 6.06.1997 r., *Kodeks postępowania karnego*, DzU nr 89, poz. 555 (z późn. zmianami).
51. Widacki J., *Zamiast wstępu*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływaczewski, Szczytno 1992.
52. Wiereszka R., *Neutralizacja niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych na przykładzie działań Sekcji Minersko-pirotechnicznej Wydziału Antyterrorystycznego KSP*, praca dyplomowa, WSPol Szczytno 1999 (poufne).
53. *Wojsko Polskie – informator '95*, Warszawa 1995.
54. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 3/96 z dnia 5 lutego 1996 r. w sprawie użycia pododdziałów antyterrorystycznych w przypadku zamachu terrorystycznego.
55. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 6/90 z dnia 3.08.1990 r. w sprawie organizacji oddziałów prewencji i pododdziałów antyterrorystycznych Policji.
56. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych nr 067/91 z dnia 3.07.1991 r. w sprawie uchylecia niektórych tajnych i tajnych specjalnego znaczenia aktów normatywnych obowiązujących w resorcie spraw wewnętrznych.
57. Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.08.1984 r. w sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie walki z terroryzmem.
58. Zarządzenie nr 1/2000 Komendanta Głównego Policji, z dnia 29 lutego 2000 r. w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej.
59. Zarządzenie nr 14 Komendanta Głównego Policji z 18.10.2000 r. zmieniające zarządzenie w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji.
60. Zarządzenie nr 64, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28.10.1997 r. w sprawie zakresu i form działania Jednostki Wojskowej Nr 2305, Dziennik Urzędowy nr 10 z 3.11.1997 r., poz. 84.
61. Zarządzenie Organizacyjne nr 021/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27.03.1985 r. w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie.
62. Zarządzenie Organizacyjne nr 072/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18.03.1986 r. w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Białymstoku.
63. Żebrowski A., Żmigrodzki M., Babula J., *Rola służb specjalnych w siłach zbrojnych*, Kraków 1999.

